

SZÓZAT.

NÉPSZERŰ POLITIKAI RÖPIRAT,
ARCZKÉPEKKEL

ÍRTA:

Ára példányonként 50 krajczár.

BUDAPEST, 1878.
NYOMATOTT FANDA JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

„SZÓZAT”

Miből áll Magyarország politikai élete a közelebbi múltban?

Vegyük a dolgokat úgy, amint vannak.

Gróf Teleky László halálával, 1861-ben az erős és lelkes „*határozati párt*” vezér nélkül maradt. – Nem is volt rá sokáig szüksége! A bécsi politika, mely háromszázötven év óta járszalagon vezeti a jóhiszemű magyar nemzetet – a »nesze semmi fogd meg jól« alkotmányosdi játékot is megsokalta, az országgyűlést eloszlatta és kezdődött vagyis inkább folytatódott a negyedfél-száz év óta ellenünk irányított üzelem.

Miután később a külföldi politika láthatárán »fellegek tornyosulnak«, hát a hű, loyalis magyar népnek megint mézes madzagopt nyújtottak. S újból összeült az országgyűlés. – Két nagy párt keletkezett ekkor.

Az egyik a »jobb« vagyis a »Deák«-párt.

Az elsőnek természetes vezére *Deák*.

A baloldal vezére *Tisza Kálmán*, a politika terén még fiatal, de mint pártja országnak világnak stenrori hangon kürtölte, *rendületlen hazafi* és rendkívül szép eszű férfiú lett.

Sok igaz magyar ember, ki Bécsből hazánkra üdvöt és áldást meggyőződésből nem vár, s nem is várhat, e párthoz csatlakozott akkor.

Ez időben történt, midőn úton útfelen úgy hangoztatták *Tisza Kálmán* nevét, mint a haza és a nemzet

remény-csillagáét, midőn arc képe ott díszlett a kirakatokban, életrajzát hozták a hírlapok, szóval a Tisza-kultusz annyira ment, hogy már-már a kintornások nótát kornyikáltak róla, – ez időben találkoztam én –akkor gyermek – egy tisztos fürtű hazafival, ki a szabadságharcz előtti időkben a szabadelvű párt egyik jeles, kiváló tagja volt, de az utóbbi időszakban a nyilvános életről lemondott, s ifjúi lelkesedéssel kértem az öreg urat: Olvasta-e Tisza Kálmán ezt meg ezt a közelebbi beszédét?

– Olvastam öcsém, – volt a hideg válasz.

– S mit mond hozzá urambátyám?

– Ügyesen pörgő nyelve van.

– Hazafiúi érzettől is áthatott, ugyebár? – kértem tovább.

– Öcsém, ha a hazafiság a nyelvből állana, akkor a magyar kofáké volna ebben az elsőség, – monda röviden a jó öreg.

– Urambátyám ellensége Tiszának?

– Ismertem atyját, a hírheft emléké bihari adminisztrátort, Metternich jobb kezét; fiát majd megismerjük még. Az alma nem szokott messze esni fájától.

Azzal az öreg úr megveregette a vállamat és némán eltávozott.

Magyarok istene! Hitem volna-e, hogy egykori gyermek-ábrándjaim politikai eszményképére ez ősz hazafi ama szavaival Cassandra szerepét játszotta f!

* *
*

A baloldal megkezdte ellenzéki szerepét.

Andrássy grófot, az akkori miniszterelnököt hej de sokszor sarokba szorította Tisza az ő »érveléseivel,« sarkasztikus és sophistikus élcezeivel!

Hogy örült a lelkesek kebele, azt hívék, hogy e szerepet, ez izgalmas küzdelmet a rendületlen hazafiság mozgatja! Vajh' mi kevesen gyanították még akkor, hogy e »sváda«-harcz a miniszterelnöki székért folyik!

És Tisza Kálmán értett a scenírozáshoz. Tekintélyt szerezni pedig, bizonynyal édes atyjától tanulta meg. Ezt ő már annyira arrogálta, hogy egy ízben, mikor már

közel két órája beszélt, s a jobb oldalon egy kis zaj támadt, egyszerre elhallgatott, karjait keresztbefűzé, s »imperátori« modorban azt mondta: „*Ha zavarnak beszédem folytatásában, majd újra kezdendem!*” És lőn harsány helyeslés pártja részéről, mit néma csend követett a Deák párt részéről.

De az országgyűlési képviselőtestületből *hét férfin* vált ekkor ki, a kiket Tisza, komédiázása el nem ámított, akiknek rendületlen hazafiúi keblében valami bejszózat azt susogta: Ne higj neki!

Ez a hét férfiú kivált a balpártból és „*szélsőbal*” cím alatt külön pártállást foglalt el.

Ezek voltak: *Csanády* Sándor, *Kállay* Ödön, *László* Imre, *Madarász* József, *Patay* István, *Válly* János és *Vidács* János.

E hét férfiú neve Magyarország jövőjének történetében, ha ugyan e végszerencsétlenségbe döntött hazának lesz még jövője, – csillagként fog ragyogni azért, mert ha van még e nemzet számára menekülés, akkor annak alapját, a provizórium óta, ama hét férfiú tette le.

Ettől kezdve három párt volt az országházban.

Jött az 1867-ki kiegyezés.

Tisza Kálmán harcolt ellene. Emlékeznek-e önök akkori beszédeire?

Van eme beszédekben egy irány, mely mulatja, *hogyan elmondójuk sötét lelkében már akkor élt a vágy mai tettei elkövetésére, mert míg e beszédekben csak halványan és színtelenül támadta meg a kiegyezést védő jobb-oldalt, addig a szélső balnak a kiegyezés ellen odadörgött, hatalmas érveit és ellenvetéseit rendszeresen Tisza Kálmán nagyobb hévvel támadta meg, mint maga a Deákpárt.* –

Tehát Tisza Kálmán, mint a mérsékelt ellenzék vezére, a parlamentben nem annyira az ellen, vagyis a jobbpárt, hanem a szélsőbalt ellenzék ellen használta legnagyobb

hévvel ostromló apparátusait. Vagyis a testvéreknek nevezhető két ellenzéki pártban már akkor Kain szerepét játszta, hogy ilyenképpen juthasson ama polczra, hol utóbb az egész haza és nemzet ellen Iskarioth szerepére törekszik.

Tisza és pártja, midőn a választási idők beálltak, szörnyű dühvel szónokoltak választóik előtt. Mellüket verdesve, kezeiket ökölre szorítva, égre-földre esküdöztek, hogy addig nem nyugszanak, míg a 67-iki kiegyezést meg nem semmisítik.

És esküjüket úgy látszik meg is akarták tartani, mert a 10-éves kiegyezés ideje lejárván, ma Tisza és mamelukjai csakugyan megsemmisítették a 67-iki kiegyezést, de nem úgy, hogy a hazának jobbat eszközöltek volna ki, hanem úgy, hogy még azon kis kegyelmi falatokat is, miket a 67-iki kiegyezés fentartott, odadozták a németnek. Ide jutott Tisza Kálmán ellenzéki vezérkedése.

-

A fusio után nemsokára következtek az új képviselőválasztások. Tisza Kálmán jól számított, midőn azt remélte, hogy a lelkesülés első hatása alatt, kormánya, illetőleg a maga számára, a választások alatt többséget nyer. A szegény, becsületes, jóhiszemű magyar nemzet nagy része, hitét, reményét, szeretetét, bizalmát az egykori ellenzéki vezér, az oly szép hangzású »szabadelvű« párt megalapítójába helyezte, s ez az országgyűlés megnyíltával oly óriási párttal rendelkezett, minőt a parlamentek történetében egy kormány sem képes felmutatni. A képviselőház háromnegyed része a szabadelvű párthoz tartozott, és így Tisza Kálmán, – nem mondjuk elvének, mert azzal nem bír, nem mondjuk, hogy programjának, mert határozott programja soha se volt, hanem uralomvágyának – hü hódolója volt.

Szegény magyar nemzet! odavetett hitedben, reményedben, szereteteiben, bizalmadban mily borzasztóan kelle csalatkoznod!

Későn volt, mikor eszmélni kezdett a nemzet s lehullt az elvakítottak szeméről a hályog. A mikor általánosan megrezdült amaz érzet húrja, hogy nincs, nem lehet messze az idő, a melyben porba hanyatlik ezen a *személyes érdekek* kielégítésére irányuló dicsőség-hajhász politika matadorjainak szerencse-csillaga. Hogy megjön, meg kell jönnie mielőbb a tizenkettedik órának, a kiábrándulás nagy órájának, *amelyben egész mezetlen alakjában mindenki előtt ismeretessé lesz a szemfényvesztés, melylyel olyan lelkiismeretlenül ámitották el, s gonoszságot ravaszsággal párosítva, a lelkiismeretet zsidáruvá alacsonyítva és rongyként vásárolva, a legszentebb szavakkal galád játékot űzve, forgatták ki még odáig megmaradt csekély hitéből is a szerencsétlen nemzetet a parlamenti országok történetében páratlan politikai és társadalmi korrupció s rít elvhagyottság eme koripheusai.*

Mert mind többen kezdték belátni, hogy ha az »szabadelvűség«, hogy czégére alatt az országban nem a haza üdvét kereső, hanem saját kapzsi hiúságuk által uralt egyének emelkednek a befolyások polczára; ha az »szabadelvűség«, hogy védelme alatt a kormány a rang, vagyon és szereplés nimbuszával segít körülövezni élehetetlen naplopókat, ha azokat saját céljai elősegítésére és állása szilárdítására felhasználhatóknak véli; ha az »szabadelvűség«, hogy pajzsa alatt minden érdem, tehetőség és jóra való tulajdonok nélküli zérusok, rokonságok révén auktoritássá tett szamarak hizlaltatnak a jövedelmessé tett állások és hivatalok jászolai mellett s markolásra készen tartatnak a párt »beavatottjai« előtt a gőzölgő húsos fazekak; és az »szabadelvűség, hogy a kormány nem törődve a köznyomorra, az aggasztó elszegényedéssel, az elviselhetlen közterhekkkel: emeli az adókat, feladja a vitális nemzeti érdekeket; elzárja szabad választási jogától a népet és *pressiót épen ott gyakorol, a hol a legnagyobb szabadelvűségnek lenne helye;* ellenben szégyenletes könnyelműséggel Hezitálja az elveket: hogy ha az »szabadelvűség«, akkor Tisza Kálmán és feseur-jei megfelelték címöknek, hanem enyit megtett a Deák-párt is, s megtehetne akármelyik rossz kormány.

Egyáltalán nem vérmes reményekkel, sőt inkább a legrosszabb előjellel ijjesztő jövőtől való aggodalommal lehetett nézni a Tisza-aera működése elé. A süppedékes talajon megteremtett fúzió emberei által hamarjában felmutatott eredmények legkevésbé se kecsegtettek ama komoly, megítélhető, gyökeresen szervező munkálkodás lehetőségével, melyet a lét és nemlét alternatívái között küzködő ország pénzügyi, közgazdasági és közigazgatási helyzetének tarthatatlansága nyomatékosabban követelt mint valaha.

És utóbb még kevésbé mint eleinte; a mi igen természetes. A mely kormány olyan óriási többséggel rendelkezik s mégis annyi ideig küzködik a »kezdet nehézségeivel«, s a mely kormány mögött első sorban olyan elemek csoportosulnak, melyek nem hajlandók okát látni a minisztériumtól bizalmuk nyílt megvonásának azon deprimáló tudat daczára sem, hogy őket már-már senkise tartja ama pharusi világító-tornyoknak, melyeknek fénye lenne hivatva a tönk szélén hanykódó államhajónak a hínárból való kivezetésére, és a mely kormány közel egy évig bizonytalanul tapogatózik a tájékozatlanság mérhetlen sötétségében s erre-arra kapkodik a zürzavar csomójának felfedezése végett, ekközben azonban engedi a nemzet felett megérni a fulasztó nyomort, az olyan kormánytól és az olyan párttól döreség lett volna állapotainkat javító tevékenységet várni, mert az merő aprólékoságokkal fecsérelte el az időt, s ha örökké tapogatózik is a chaosban, újra sötétség az, amit megmarkol, és újra nyomor, amit a nemzetnek ad.

S jött a válpont, csakugyan *ébredni* kezdett az álomba dermedt jobb érzés; megmozdultak a fuzionális kormány létrejöttével megtespesztett idegek. Az országgyűlési viták alatt ott kezdett ülni a sejtelmes félelem azok arczán, akik a «szabadelvűség» redőibe burkolva elveiket, vállalták el a «páter patriae» felelősségterhes szerepét. Csakhamar aggodalomteljes modorban variálták dicsériádáikat a kormány legfőlkentebb bajnokai is. Mintha pallos-

ként lebegett volna fejük felett a jól-roszul eljátszott hamis szerep jutalma, a leggonoszabb *eredménytelenség* tudata. Föltekintett a *lelkiismeret*, ez alvó oroszlán. A viták-ból ítélve kezdtek csakugyan rász csillagok emelkedni a hozsannákkal fogadott fúzió egére; gyászfelhők csoportosultak a «hívek» felett s a közhangulatból következtetve rász napok vártak sorsára. Hiszen a *meggyőződésnek, az elvnek oly laza kötelékei kapcsolták ott össze az egyeseket*, valamint kormányt és pártot, hogy kicsiny vihar felkerekedésére leomlófélbe jöhetett a gyengén épített kártyavár s világossá lehetett az egész nemzet előtt ama széllal bélelt hólyag tartalma, melynek aranyos mázából valami megfoghatót remélt az áldott rövidlátóság.

Ami a tengernek egy csepp, a földnek egy porszem; ami a növényvilágnak egy fűszál és dáriusi gazdagságnak egy fillér, az, és egy hajszállal se lett több Magyarország végtelen nyomorult beléletében az a «javulás», melyet politikai életünk fúzióval fertőzött ágján az új párt létrehozott. Egy kimondhatlanul parányi, gyöngé, leheletszerű szellőlebbenés a rengeteg sivatagban, mely a hűvösség *reményében* a kéjes mámor párnái között volt képes ringatni a *boldog jóhiszeműség ama vak légióinak tömegét*, akik nem is merték gyanítani a nyerendő »hüs« kellemében egy oly ölü méreg jelenlétét, mely annál veszedelmesebben, annál gyógyíthatlanabban támadja meg a belső szervezetet, minél észrevehetlenebb és lassúbb módon lopózik az anélkül is roncsolt testbe.

S ime a szellő tovafujt és a sivatagban maradt minden a mint volt. Még a húsét sem érezte senki!

Hol maradt az az orkán, mely hivatva volt volna gyökerestől kicsavarni, rövid hurczolásbanj apróra törni a múltban tömeggé halmozott baklövések hajtásait, s megtisztítani az ország láthatárát, felforgatni a közszellemet, frissel váltani fel az eltespedt tevékenység rugóit?! Hol voltak azok a »hazamentő« *eszmék*, azok a mondvasinált *tények*, amikből csak porszemnyi reménységet nyerhetett volna valaki Magyarország beláthatlan politikai

zürzavarának tisztázására, kuszált ügyeinek rendezésére és az életbeható kérdések óriási számának lebonyolítására?!

Nem voltak azok sehol.

A kormány csak készítette a tengernyi javaslatokat; nyakatekert logikával bizonyította a »megtakarítások« összegét; emelte az adót és dolgozott »zaj nélkül«, míg végre *tárgyalni kezdte a kiegyezést.*

S a ki nem tudta még, hogyan szokták a titokszerűség fátyla alatt valamely nemzet számára ásni a sírgödört, az gondoljon vissza a kiegyezési tárgyalások megkezdésére és vajúadására, s ama tényre, hogy jótorkú félhivatalos sajtója volt a kormánynak, Jericho falai összeomolhattak volna *egykori örömrivalgásától, de mikor a kiegyezés kérdését az egész nemzet a legégőbb kíváncsisággal leste és figyelte,* sohasem kísérték kommentárral és titkolták, mit a kormány Bécsben tett.

S Tisza Kálmán a lajthántúli kormányval megkezdett alkudozások alatt, hideg nyugalommal engedett pontról pontra, rideg egykedvűséggel adta fel mindazon különben is csekély pontokat, mik a szegény – sarokba szorított – magyar nemzetnek, ama rossz kiegyezés alapján, megmaradtak. *Többet tett!* – Midőn látta, hogy hazas nemzetellenes engedékenysége pártját nemcsak gondolkodóba ejtje, de annak öntudatosabb részét meg is rázkódtatta, eljátszotta a miniszterségről való leköszönés komédiáját is, hogy ilykép az ő uszályába kapaszkodó mamelukcsordát megfélemlítse, s ilykép a mélyebb gondolkozástól, s az ezzel okvetlenül járó kijózanodástól, felébredéstől visszatartsa.

Nagy éljenek közt vívta ki újból a többség bizalmát. A nériói emberváz! elfoglalta újból a miniszteri széket, hogy folytassa a kiegyezési tárgyalásokat, és feladhasson még többet, hogy feladjon mindent, és anyagilag úgy, mint erkölcsileg tegye tönkre a hazát és nemzetet.

Mikor a kiegyezés legfontosabb részének, *a vámügyi törvényjavaslatnak* megszavazására került a sor, zsibbasztó fájdalommal kellett megállanunk a ravatalnál, melyet Magyarország erkölcsi és pénzügyi érkei felett így készített elő a fúzió.

S *harminczhat szótöbbséggel* a közös vámterület el lett fogadva. Hogyan? Hogy a *hét* miniszter s a *négy* államtitkár mind szavazott, megszavazták a bizalmat *Önmaguknak*. A 36 szótöbbség kikerült a horvátokból, szászokból, miniszterekből és államtitkárokból: *20 horvát, 8 szász, 7 miniszter és 4 államtitkár*, összesen 39 szavazat a javaslat mellett. – Ha ezt a 39 szavazatot levonjuk a 219 többségi szavazatból, marad a javaslatok mellett **180** szavazat, s ennek ellenében az *ellenzéknek* volt **183** szavazata, – a kormány tehát tulajdonkép *három szavazattal* megbukott.

De nem volt benne parlamentáris tisztesség és illem-érzet, s azért még sem mondott le.

És a *bankügyi* szavazásnál?

Zsúfolt, tele volt az országház, egyik képviselő a másik hátán szorult, s mégis mikor a névsort olvasták, *százhuszonöt volt távol*, – akik legnagyobb része ott kujtorgott az ajtók körül, de *nem mertek* szavazni a bank ellen Tisza miatt, mellette meg választóik miatt, olyan roppant indignációt keltett a vámügyi szavazás.

S reánk sózták a közösügyi bankot is.

Akkor még csak *általánosságban*. Azóta ma már Tisza megcsinálta részletekben is úgy, hogy azt a híres **80 milliós** adósságot is *elvállalta*, a melylyel Magyarország sohasem tartozott, s a melyben való osztakozásra jogilag és okszerűleg a magyar nemzetet kényszeríteni soha nem lett volna szabad.

De hát kikből is állott és áll tudajdonképen ez a szépséges szabadelvű párt!?

Nézzük. – A volt Deákpárt azon vezérférfiaiból, kik egykor Tisza Kálmán, az ellenzékít játszó nagyhangú vezér ellen bátran és győzelmesen szálltak síkra, s ma már

legalázatosabb hódolói a nyakukra nőtt excellentiának. Azután Tisza személyes barátaiból, és végre a volt Deák- és balközépből egybeolvadt mamelukokból, a legveszélyesebb fráterekből, mert ezek Tisza egy fejbólintására vakon szavaznak meg mindent, amit a hatalmas despota óhajt és parancsol.

Ott van *Csengery Antal*, a hallgatóg bölcse, a nyájás képű csuhás barát, furfangos, cselszövényes, ármányos alak, aki Deák Ferencz jóhiszeműségét, bizalmas természetét és szívbajával járt érzékenységét hízelgés, vak hódolat, meghunyászkodás s az öreg urnák szüntelen közelében léte által, annyira ki tudta zsákmányolni, hogy ez minden szavát, minden gondolatát közölte vele, s ilykép Csengery Deák eszével gondolkodott, beszélt, és irt, s így lett az expedagógusból nagy ember. De azért a világ ma se tudja, hogy miben áll nagysága.

Pedig Csengeri *nagyobb*, nevezetesebb ember mint maga Deák Ferencz. S miért? Mert Deáknak csak a halála után szavazták meg hivatalosan az elismerést és holtá után csináltak neki törvényt, – Csengery ellenben ezt már az *életében* megkapta. Mikor az összeférhetlenségi törvényt megcsinálták s formulázták, hogy az államhivatalnokok nem lehetnek képviselők: odatették szégyenszemre, hogy kivéve a földhitelintézet igazgatósági tagjait. Mert ott Csengery a mindenható, az úr, a legfőbb konczos.

Persze, hogy az ily jellemelek szokása szerint, midőn Tisza Kálmán ragadta magához az uralmat, Csengery azonnal hozzásegődött, s mert új ura és parancsolója maga is többet beszél, mint gondolkodik, Csengeri tőle nem csenheti el a gondolatokat, s azóta szépen hallgat is, Tisza minden akaratának vakon engedelmeskedve s mindig az ő óhaja szerint szavazva és e magamegadó tettekért húzva a képviselői napidíjakat.

Jön *Gorove István*. Egykoron a szabadságharc függetlenségi nyilatkozatának szerkesztésében jelentékeny résztvett, ette a száműzetés keserű kenyerét – vajjal, mert telt miből. A Deák-kultusznak egyik fő braminja volt, s most nemcsak Tisza uszályhordozója, de az úgynevezett »szabadelvűpárt« elnöke, e minőségben újévek s névnapok alkalmával, a párt és saját nevében a hatalmas Principalis urnák elperorálja üdvkívánatait. Ez az ő politikai összes működése.

Hát *Horváth Boldizsár*, az egykori ominosus igazságügyminiszter, ki »Ökrösökkel« s más ilyenmű emberekkel több oly törvényt gyártatott, melyek átkos hatását még mai napig is nem egy szegény családapa sínlyi. A Deák-párt életében ékeshangú szónok volt, ma azonban új ura iránti hódolatát örökös hallgatással fejezi ki.

Somssich Pál, a 40 es években a lángelelkű s fölülmúlhatlan ékesszólású Kossuth Lajosnak, mint az akkori conservatív párt vezérférfia, hatalmas ellenlábasa. Jó hogy végre kitört benne a hazafias önérzet s nem akarta 40 éves politikai pályáját ily sötét lepellel elborítani, kitört belőle a keblében bizonyynyal már régforongó elégedetlenség, s a kiegyezési vita alkalmával szakított a szabadelvű párttal, illetőleg Tiszával. Ez becsületes ember!

Hátul lépked a kicsi: *Szell Kálmánka*. Rá alkalmazni lehet a sas és kolibri meséjét. A sas szárnyai alatt emelkedett a magasba, s az egykori igénytelen észre sem vett képviselőházi jegyzőcskéből Deák köpenye alatt pénzügyminiszter lett, maga se tudja hogyan.

Várady Gábor a szabadságharcban fegyverrel küzdött a hazáért, ma pedig mint hü, tántoríthatlan barát, minden fegyverével küzd – Tiszáért. Ily szörnyen változnak az emberek!

Móricz Pál plane kettős szerepet játszik, mert nemcsak egyik legodaadóbb barátjai Tiszának, de sőt egyik legszolgálatkészebb *mamelukja* is. A milyen agyafűrt financier és *bárándi* jó gazda, épen olyan talpraesett sörfőző is lenne!

Tóth Vilmos hírhedt exminiszter, a vörös bársonyszékbe kizárólagosan csupán azon »halhatatlan« érdeméért jutott, hogy ő volt kezdettől fogva mindig a mamelu-

kok karmestere s tenoré primo-hangvezetője, és ma is hü odaadással folytatja e szerepét.

Szontagh Pál (a somogyi) leghűvebb ölebecske, felruházva a pincs-faj minden tulajdonságával.

És a többi, a többi. Csak azután következik a *Csernatony-féle* had, mely sokkal alantabb áll, semhogy rá csak egy megjegyzést is pazarolni méltó lenne.

Ez lett azon szabadelvű párt. Ezek azok, kik a hatalmas despota Tisza Kálmán udvarának főméltóságait képezik.

De isten és emberek előtt a felelőség fősúlya Tisza Kálmánt terheli. Kiről most már határozottan ki lehet mondani: *hogy egykor nem azért lépett fel Deák Ferencz politikája ellen mint ellenzéki vezér, mintha azt kárhoztatta, s a hazára nézve károsnak tartotta volna; de igen is egyedül azért, mert Bécs iránti hódoló loyaltásból, a Deák Ferencz és pártja által létesített 10 év előtti kiegyezést **Bécsre nézve keveselte** Azért csinálta meg tehát a fűsiót, azért ragadta kezébe a kormány-hatalmat, hogy a mostani, az előbbeninél sokkal rosszabb kiegyezést végrehajtsa, Bécsnek a lehető legtöbbet megadjon, Magyarországot pedig a lehetőleg megkárosítsa.*

Vegyük most a *külügyi politikát*.

Végzetes bizony az osztrák-magyar »monarchia« külügyi politikájában, hogy vezetője mindig tehetetlen.

Nem azonban azért, mintha maga az egyén volna tehetetlen, de mert meg vannak kötve a kezei a bécsi *kamarilla* által.

Ez a kamarilla azon átkos fekély, mely az osztrák-magyar monarchia keblén rágódik, s mely nemcsak nem engedi, hogy e birodalom fölemelkedjék, de sőt előbb-utóbb végveszélybe döntendi.

Nem is lehet áldás az olyan működésen, mely nem a népek és nemzetek jólétének s boldogításának szándé-

kát, de az önkény és zsarnokság győzelmét tűzte egyedüli főadatául.

A bécsi kamarillának ez célja, ez minden törekvése.

Es e többfejű sárkány még mindig él; uralkodik és rombolja a »birodalom« támoszlopaít.

Midőn Andrassy gróf lett a birodalom külügyérségével megbízva, az optimisták tomboltak, ujjongtak Örömkben, a mélyengondolkodók szintén elámultak, de sőt még azok, kik Andrassy kiegyezési politikájának határozott ellenei valának, sem tagadhatták, hogy ez a birodalom történetében fontos eseményt képez.

Valóban ez volt az első eset, hogy e fontos állással magyar ember ruháztatott föl.

A bécsi bérencz, szolgálalkú journalistika dúlt, íült évégett mérgében, a magyar lapirodalom nagyrésze pedig zengedezte a dicséneket.

Andrassy gróf pedig ott ült a Ballplatzon, de vajmi kevesett hallatott magáról.

Egyszerre csak, mint a világokat szétrombolással fenyegető üstökösök járása, kezdődtek a „császári találkozások”.

Rövid idő alatt az osztrák, német és orosz császárok fölváltva találkoztak, vagyis az egykori »ügynevezett« hármas szent szövetség ismét ölelkezni s csókolózni kezdett.

Andrassy nagyon természetesen mindezen találkozásoknál jelen volt s közelebbi környezetében, ezen találkozások befejeztével azt állíták, hogy a nyalka gróf deli termete egy kissé előrehajlott lett, bizonynyal a sok hódolati hajlongástól!

Ez, vagyis »a hajlongás« volt tehát Andrassy Gyula gróf külügyérségének első diplomatikus működése.

Csakhamar szétszárnnyalt a hír, hogy az egykori hármas szent szövetség újból megkötetett. Ez a hír,

kivált midőn megvalósult, minden igaz magyar embert méltán megrendített.

Mert egykoron, midőn a hatalmas és nagyravágyó I. Napoleon egész Európát meghódítással fenyegette, a győíLces »parvenu« imperátor ellen a három »Isten kegyelméből« császár szövetsége még csak helyén volt, de ma a három császár közti szövetség, melynek az orosz czár: a vérfagyoló zsarnokság, aszó, eskü, nemzetközi szerződések, minden isteni emberi erényeket és érzelmeket megfertőztető, megszentégtelenítő, a kancsuka és rabló kozákok hadura, a feje, –az ily szövetség a legszentégtelenebb merénylet a népszabadság ellen.

Már maga a császári fogalom, kizárja mintegy a népjogot és szabadságot, s a zsarnokság és önkényt jelvényezi, hátha még ott van az orosz czár!

És e szövetség mégis megtörtént. De a legszomórubb az, hogy azt Andrassy gróf hozta létre, vagy legalább létrehozni segítette.

Andrassy gróf, azon magyar nemzet fia, melynek egykori dicső szabadságharczát, az igaztalanul, minden népjogot lábbal tiporva betolakodott muszka rablóhad áruhással – ezzel az ő leghatalmasabb fegyverével – szövetekezve törte meg. Azon Andrassy, aki e rabló csordák betörése miatt lett hazátlan bujdosóvá. Az az Andrassy, akinek arczképét – mert személyét utói nem érhettek – hazafias erényeiért fölakasztották. Ez az Andrassy gróf a muszka czár kezét hódolattal csókolva kötötte meg a hármass császári szövetséget!

A bölcsek eddig azt állíták, hogy a természetben nincsen ugrás, íme Andrassy semmivé tette a bölcsek ezen állítását, bebizonyítván, hogy az ő természetében történt ugrás.

És ez az átkozott ugrás, hazánkat az örvény szélére sodorta.

A hármas császári szövetség megkötése után az orosz mindjárt megbolygatta a keleti kérdést. Nem mint nemes ellenfél, tisztelve a nemzetközi jogokat, de mint rabló-banda, minden hadüzenés nélkül tört be Törökországba és elkezdé a vadság sötét századainak kegyetlen-ség borzalmait és felülmúló rablógyilkos hadjáratát.

Midőn az első muszka átlépte Törökország határát, a magyar nemzet, mint egy test és egy lélek: szóval, szívvel és tettel a török nemzethez szegődött, s mindig fokozódó hévvel és lelkesedéssel sürgette: »Menjünk testvérünknek, a töröknek segélyére«.

De Andrássy fülei be valának dugulva, az egyiket a »kaján« Gorcsakoff, a másikat az »ármányos« Bismarck dugta be.

A török nemzet egyszerre oly hatalmas ellentállást, oly vitézséget fejtett ki, hogy a százezernyi orosz hordákat Ozmán basa, a halhatatlan hős, Plevnánál, egy homokbuezkás, egyszerű, igénytelen területen maroknyi, de egy-egy hősből álló seregével nemcsak megállítá, de sőt annyira megtizedelte, hogy a hatalmas muszka, kitől kévéssel előbb az egész »gyáva« Európa remegett, a betegnek híresztelt Törökország halhatatlan hősiek ellentállása által megtöretett, hogy kénytelen volt oly parányi nemzetnek, mint az oláh, segélyére szorulni, sőt midőn az sem volt elegendő, rábirta Szerbiát, hogy legyen eskü és becsületszegővé, szegje meg a békét, mit neki a török nagylelkűen, s csakis *Andrássy befolyása s közbevetése folytán a múlt évben megadott*. Eközben a magyar nemzet mindig lelkesebben sürgeté, sőt népgyűlései által »a nép szava isten szava« elvénél fogva követieit a fegyveres oroszellenes beavatkozást.

És Andrássy a hüle bambaságával se látott, se hallott.

Hivatalos közegei által mindig új feltételeket és háttárpontokat szabott ki. S ezek utolsó legkomolyabbja az volt, hogyha Szerbia aktióba keveredik, akkor ő is »cselekedni« fog.

Ez is megtörtént, és Andrássy mégis tétlen maradt.

»Jól értesültek« azt állítják, azért nem mert Andrássy gróf mozdulni, mert Bismarck *hajánál* fogva tartja. Oh

szerencsétlen birodalom, melynek külügyére minden belső és külső ékességét göndör hajfürteiben bírja, és oh németek, kiknél a külügyér kopasz fején csak három hajszál vagyon!

Ha Andrássy gróf az ég tudja miféle pressio, s bizonynyal a kamarilla gonoszsága által vissza nem tartatik és aktióba lép akkor, midőn Plevnát a dicső Ozmán védelmezé, midőn a Sipka szorost Suleiman oly hősig ostromlá, s Mehemed Ali az orosz trónörökös sarokba szorította, – akkor ma már a keleti kérdés el volna végleg döntve, egy nagy, hatalmas s új alkotmánya által virágzásnak indult Törökország állana fönn, mint örökre lekötelezett hű szövetségese az osztrák-magyar birodalomnak.

Pedig a török nem annyira barbár és konok mint a muszka, sem pedig nem annyira művelt és lelketlen mint a nyugoti hatalmak, s így baráti esküjét és hűségét sohase szegte volna meg.

Akkor örökre megszűnt volna a pánszláv kérdés s vele az osztrák birodalomban forrongó nemzetiségi agitációk és aspirációk, mert a minden muszkák cárja örült volna, ha hadseregének maradványaival elfojthatja vala azon forradalmat, mely Muszkaország belsejében kitörő félben volt és van.

De Andrássy gróf mindezt elmulasztotta, hanem mind ő mint simile par fratrumja Tisza Kálmán, mindig azt hangoztatták, hogy leghelyesebb az a politika, mely a birodalom érdekeit megóvandja, anélkül, hogy az egy csép vérbe vagy egy fillérbe került volna.

S ezalatt a török nemzet hősies ellentállást fejtett, bízott és bizton remélt.

Hiszen a magyar nemzet üdvirlalgásai elhatottak Stambulig, hogy ne remélt volna hát a török nemzet tőlünk hathatós segélyt, midőn az osztrák-magyar biro-

dalom külügyeinek élén azon férfiú áll, ki a jelenleg élő minden magyar közt a legnagyobb hálával tartozik viseltetni a török iránt. Mert a török menté meg egykoron Andrássyt a bitótól, és saját biztonságának, az osztrák-orosz s akkori francia császár fölbosztása általi koczkáztatásával menhelyet nyújtott az üldözött s hontalanná vált magyaroknak!

Az a török nemzet, melynek egyik legfőbb lelki erénye: a háladatosság! hogy' ne bízott s remélt volna Andrássy s általa a magyar nemzet hálájában? De fájdalom, épen azon egy magyar embernek, ki e hálát leróhatta volna, szívét a bécsi lég taplós kéreggel borítá be, s egész nyugodtan képes volt megfeledezni a háláról, s csakis egy diplomatához illő lelketlenséggel képes volt merev mozdulatlansággal nézni, mint döfi ama északi rabló-gyilkos kését a hős török nemzet szívébe!

-

A török tehát elvérzett.

Ma már Konstantinápolyban dőzsölnek a győzelmes muszka hadak.

Ámde a török dicsően esett el.

Ránk aligha szomorúbb sors nem vár.

Bismarck és az a «ravasz» Gorcsakoff, a tulajdonképeni két szövetséges, annak idejében majd a harmadik »figurans« szövetséges, a kicziczomázott fabábu köntösén is osztoszkodni fog.

A pánszláv propaganda álmai csak úgy teljesülhetnek, ha Magyarország merész terveibe be lesz vonva.

A muszka cászár most a panszlavismus karjaiban van.

A muszka cáznak pedig csak akarnia kell, és Magyarország, mint Paskiewics a 29. év előtt hazánkban orgazdálkodott orosz hadak fővezére, urának táviratoza, valójában a cászár lábai előtt fog heverni. Bismarck pedig a koncz második részét, vágyainak, sóváranak legvérmesebbjét nyerezi el: Bécs városát.

Erre sóvárog ő azóta, hogy a nagy Németország egyesítését kivitte.

Mert mindaddig, míg Németország császári székhelye Berlin leend, a többi német hatalmak irigy szemmel néznek Berlin felé, ezen irigykedésből nem német, de porosz kérdést csinálva; ha tehát a német császári székhely egy oly városba leend áttéve, mely semleges terület, ez irigykedésnek, versenygésnek vége lesz, s Németország egyesülése a szó teljes értelmében végre lesz hajtva. Már pedig van-e több oly alkalmas, oly semleges város, mint Bécs, a német császárok ez ősi székhelye?

Íme, ezért volt Bismarck az oroszoknak a keleti kérdésben oly hü szövetségese, ezért tartá üstökénél fogva vissza a tehetetlen Andrásst.

Fájdalom! ez a jövő ép oly sötét mint borzasztó képe.

S ha csak valami rendkívüli véletlenség, vagy a felettünk örökös gondviselés meg nem ment, végzetes ez reánk.

Ámde akkor jobb és dicsőbb lett volna Andrásyra nézve, ha huszonkilencz évvel előbb a török meg nem menti s arczképe helyett ott mult volna ki a golgothán, mert amily szép és magasztos a martyr-halál, ép oly dicstelen s undorító az olyan élet, melyre egy haldokló birodalom végsőhátjának átka, és egy egész nemzedék megvetése kitörülhetlen bélyegként nehezedik.

Magyarország tehát belügyileg és külügyileg egyaránt a legsajnálattalmentőbb szerepet játsza az európai államok között.

Nincs önálló pénzügye, nincs önálló külügye, nincs önálló hadügye, nincs önálló semmiféle állami atributeuma, a mely az egész államtestre rányomhatná a valódi *önállóság*, az államiság bélyegét. A birodalom diplomáciája felett a kamarilla rendelkezik, a magyar kormányt meg Bécs idomítja át osztrák-magyarrá. Nincs kifogástalan parlamentje, mert ennek tagjait az a tudat tartja lekötve és az szorítja szigorú formák közé a tevékenységben, hogy ezer és egy fórumon keresztül kell ez vagy arra nézve megnyerni a *békés jóváhagyást*, ezer és egy elem-

mel kell megküzdeni, amíg az új intézkedésekbe mindenki, minden oldalról belenyugszik.

Bécs engedelme nélkül a magyar miniszterek nem tehetnek semmit. A közös kormány beleegyezése és hozzájárulása nélkül *nagyobbszabású* mívelethez a közélet semmiféle ágában sem kezdhetnek a magyar állami hatóságok. – De még hogy a *belügyekben* is «vigyázva» járjanak el és soha valami speciális *magyar-érdek* szempontjából meg ne érintsék az «összmonarchia» szentségét, arra is különös gondot *kell* fordítaniok.

Ehhez aztán mindenesetre *természet* is «kell», de az is megvan. A német abszolutisztikus világ visszaidézésére akadt Tisza Kálmánban egy olyan alkalmas «természet», aki mióta kezébe ragadta a hetmani jogart, úgy hajtotta az abszolutizmus malmára a vizet, mint Schmerling se különben.

* *
*

A 67-es aera óta a *személyes üldözések* korszaka Tisza Kálmán alatt érte el tetőpontját. Tisza mikor észrevette, hogy ellene mozdult a *közvélemény* áramlata és különösen felszínre kerekednek a *magyar nemzeti követelmények*, – a befogatások és sajtó-üldözések fegyverét ragadta meg. Hogy ez kihullt kezéből, – a *miniszteri titkos rendeletekkel* vágta útját a nemzeti ébredés rendes processusának.

Tisza Kálmán eltiltotta a *népgyűléseket*.

Eddig azt nem merte tenni senki, még Bécsnek óhajára sem.

A népgyűléseket lehetetlenné tette, ellenben behozta a *titkos-rendőr* világot, megszorította a *gyülekezési jog* minden nemét, faját és változatát. És «rendszerbe illesztette» a sajtót is, azt a sajtót, a mely ellen *törvényül* Deák Ferencz maga csupán annyit mondott: «A sajtóra nem kell más korlátozás, csak az, hogy *tartozzék igazat írni*» ...

De Tisza Kálmán azt akarja, hogy a sajtó ne *igazat* írjon, hanem azt, ami neki, Tiszának tetszik.

Bármilyen és bárhogyan legyen is azonban, mindenestre a legszomorúbb és *le g érezhetőbb* sebe Magyarországnak a rossz *pénzügyi állapot*, az a nemzetgazdasági nyomor, melyen a «szabadelvű párt» nemcsak hogy nem lendített, hanem óriási mértékben öregbítette.

Oh azok a «tekintetek», azok az «esélyek», amik tanácsossá és szükségessé teszik a gyarmat-politikát és elvonják a küzdelem forszírozásától a nemzetet! Amik örökké elébünk diktálják a közös vámterületet és a közös bankot!

A 67-iki kiegyezés, a melynek *megváltoztatására* a szabadelvű párt megalakult, ma is *úgy áll, amint 10 év előtt a Deákpartiak megcsinálták*, kivéve hogy pénzügyileg *nyomasztóbb*. Széll Kálmán maga kinyilvánította:

«Én – úgymond – arra nézve, jobb-e, rosszabb-e ez az egyezés, senki nézetének jogosultságát kétségbe nem vonom. De az ország *joga* éppen áll, a 10 év lepergett, az ország úgy élhet e jogával, mint tanácsosnak, amint érdekeire nézve czélszerűnek és szükségesnek tartja; arra nézve, mit kövessen az ország, úgy adhatja tanácsát mindenki, ahogy legjobb meggyőződése sugalja. Teljesen *beismerem jogosultságát minden vádnak, szemrehányásnak arra nézve, hogy miként vitetett a tárgyalás, ezt mind beismetem*, de egyet még sem fogadhatok el, egyet semmi körülmények közt nem vagyok képes válasz nélkül hagyni, amit el kell magamtól hártani, *ami ellen protestálnom kell*, és ez az, mintha az 1867-iki XII. t. cz. *alapföltételei és biztosítékai feladva lennének*, Lónyay Menyhért képviselő úr ezt állította, de bebizonyítani elmulasztotta, *mert ezt bebizonyítani bajos is lenne. Mert az 1867-iki XII. t. cz. egyetlen tétele, egyetlen betűje, egyetlen szava módosítva, sértve, illetve nincs.*»

Tehát a kiegyezés megvan úgy, amint volt.

És a «kiegyezés» neve alá foglalt ügyek alapkérdése ime a vámügy. A vámügy *közösen* fenn van tartva úgy mint eddig. Ezen közös vámterületnek pedig *legfőbb* és talán *egyetlen* előnye lehetne az, hogy általa a forgalom Ausztriával szemben egészen szabad. Csakhogy ennek ellenében áll az a hátrány, hogy a külföld többi államaival való érintkezés *lehetetlenné* van téve, s legfeljebb csak Ausztria *által* közlekedhetünk. Tehát a vám-

közösség tulajdonképpen annyi, hogy a mívelt államoktól el vagyunk *szigetelve*. Hátránya ellenben az, hogy lehetlenné teszi ránk nézve az oly kereskedelmi és iparpolitika követését, aminőt viszonyaink követelnek; s Magyarországnak óriási *pénzbeli* megkárosításával jár.

Keleti Károly, az országos gazdasági egyesület vámügyi tanácskozásai alkalmával kinyilatkoztatta, hogy Magyarország károsodása könnyen kiszámítható, ha megfontoljuk, hogy hazánk iparcikkékbeli behozatala évenként 300-400 millió forint értékre rúg, és az átlagos vámteher körülbelül 10%-ot tesz. Ennélfogva károsodásunk az osztrák iparcikkek fogyasztásánál 30-40 millió forint körül váltakoznék. *Matlekovics Sándor* pedig a **kormány megbízásából szerkesztett** vámügyi művében az ipar-egyesület igazgatója által eszközölt számítás *czáfolataul* kiemeli, hogy a vámteher, mely a Magyarországra behozott cikkeket terheli, a mű szerkesztésekor érvényben volt közös tarifa alapul vétele mellett, **24,9 milliónál nem tesz többet**. (Azon időben még az angol pótszerződés *alacsony vámtételei* voltak érvényben, úgy hogy azoknak – e pótegyezmény megszüntetése folytán – beállt emelkedése után, a vámteher kiszámíthatólag 6-7 millióval többet, vagyis *Matlekovics* számítása szerint, mintegy 30-31 milliót tenne.) – Az új vámtarifa pedig újabb, igen jelentékeny vámemeléseket tartalmaz, minélfogva már ezen alapon is a károsodás bizonyosan tehető *40 millióra*.

* *

És a bank?

A bankügy közössége nem következik szükségszerűleg a vámügy közösségéből, de a szabadelvű kormány-
nak kellett ez is.

A bank közösségével együtt pedig az *ausztriai-érték* is megmaradt Magyarországon. Nálunk tehát ezentúl is az *osztrák* érték lesz a törvényes fizetési eszköz s így egész állami és magángazdaságunk ezen fordul meg. Lesz állami és bank-papírpénz, annak az alapját tovább is a 136,4 millió forint érez fogja képezni, amit Bécsben őriznek, s erre majd forgat a bank *három-négyszáz* mil-

lió forintot; az állam meg ezentúl is a *közös jótállás* alapján bocsátandja ki a bankókat.

Milyen abnormis fizetési eszközök lesznek ezek!

A lefolyt időszakban a forgalomban levő osztrák pénz, mikor legkevesebb volt, akkor kitett 609 millió forintot; s mikor legtöbb, akkor 666 millió forintot. Átlag tehát az egész évben *628 millió forint* volt. – Persze hogy e számok csak *viszonylagosan* fejezik ki az osztrák érték mennyiségét, mert a monarchia külkereskedésében az *arany* vagy *ezüst* képezte a fizetési eszközt, s az állam által teljesítendő fizetések egy nagy része is ércben teendő meg, hogy tehát a bankónak voltaképp *minő* értéke lett legyen, az nem attól függött, hogy *mennyi* volt vagy van forgalomban.

Felvéve a 628 millió forint pénzforgalmi átlagot, s ezt a statisztikailag kimutatott évi *agió* szerint ezüstre átszámítva, voltaképp csak 603 írtak, *aranyban* pedig csak 5 12 írtak felelt az meg. *A monarchiában tehát a népességhez viszonyítva egy f ore az osztrák bank kegyelméből* évenként 15 **frt** esik. Ez ugyan nem sok! De hogy *még ez Összegeből is* mennyi esik Magyarországon, az, még ha a kiegyezéskor készült 30%-os arányt vesszük is fel, pedig, tényleg ez arány ránk nézve kedvezőtlenebb lett, nem több mint Összesen **153,8** millió írt, vagyis egy-egy főre 10 **frt** forgalom.

Hogyan lehessen ilyen bankviszonyok mellett boldogulni, mikor az állam évi *terheiből* az egy főre eső 10 **frt** forgalommal szemben 15 **frt egyenes** adó számítható? – Ezt talán azok fogják tudni, akik a bankegyezséget így újra megcsinálták, mert más csakugyan nem tudhatja.

És végre még a *80 milliós adósság!*

Magyarország a 80 millióra nézve *elvállalta* a fizetés kötelezettségét, még pedig úgy, hogy különben maguk az osztrákok se kívánhatták, a 70:30-% arány szerint, ami

kitesz 24 millió forintot. Ez egy új adóssági részlet, egy új teher a közözügyi Danaidák feneketlen hor-dájába. De nemcsak új teher, hanem új nyűg és nyak-tiló. Mert a miniszterek azt hitték, hogy a magyar-nak könnyebben esik ezt a 24 milliót megfizet-nie úgy, ha nem *adó* gyanánt hajtják rajta be, hanem a kormány mindjárt lefogja magának a banknak a *nyeresé-géből*, s tényleg nem ad ugyan ki 24 millió forintot, de azért új terhet mégis vállal.

Tehát a dolgok így állanak:

Az osztrák nemzeti bank szabadalma, némi külsőle-ges változtatások és formális «dualismus» mellett, *fenn-tartatik*. Ez a bank az ő óriási jövedelmeiért, s azért, hogy 1817 óta, a mikor voltaképen létre jött, 10 millió ezüst forintból *négyszáz millió* névleges értékig (megnövesztett érczalap és hitel) vitte fel a vagyont, máig az államnak egy garast se fizetett. Meggondolta ezt a legújabb kiegye-zéskor a két kormány és elhatározták, hogy ezt a pénz-intézetet, mely voltaképen csak 100 millió forint arany és ezüstöt tart tőkének a bécsi pinczékben, de a valóság-ban 400 millió forintot forgat és *ennyi* után huzza a rop-pant hasznot, ezen haszon után meg fogják adóz-tatni. *E* megadóztatásra alapul aztán a lehető legenyhébb formát vették, t. i. azt, hogy a bank az évi *tiszta nyereség* után fizessen az államnak bizonyos jutalékot. Ez valóság-os *jövedelmi adó*, s az államnak oly tiszta profitja lett volna, mint az ország határain belül létező többi rész-vénytársulatok és pénzvállalatok által fizetett adó. Min-denetre úgy kell felvenni, hogy *ahány millió forint adót fizetett volna a bank*, hát annyival könnyebbült volna meg a többi adózók terhe; s ahány millió forint befolyik évenként az államkasszába a bank adójából, annyival lejobb lehet szállítani az egyesek adóját, vagy *legalább az országos defieizitet*.

Azonban ez nem úgy lett.

Hanem úgy lett, hogy a kormány, *mielőtt* ezen, a bank által jövedelmi-adóképen fizetendő néhány millió íorint befolyt volna, – már előre megcsinálta a *nagyobb* deficzi-tet, úgy, hogy az államháztartás utolsó összegezésénél ezentúl se tényezzon a bank által fizetendő adóösszeg.

Vagyis a kormány azt monda a banknak: Igenis, én adok neked tovább is szabadalmat erre a pompás hasznos üzletre, hogy 100 millió forint vagyon mellett 400 millió forintot forgathass és ennyi után húzd a jövedelmet, de azon feltétel alatt; hogy te viszont nekem a 400 forint forgatásából befolyó tiszta nyereség után ennyi meg annyi percentszázadot fizetsz. – S erre a bank így válaszolt: Én meg szívesen elfogadom a további szabadalmat, illendő adót is szívesen fizetek a *tiszta nyereség* után (hisz ahol van, könnyen telik), de kívánom azt, hogy *előbb te fizess meg nekem azt a 80 milliós adósságot*, amely ennyi meg annyi idő óta datálódik, *bár még malisé is mer-ted* elmert különben felszedem a 100 millió forintomat, az adósságért meg port akasztok a nyakadba. – Mire a kormány, meggondolva azt, hogy e 80 millió forint Magyarországot csakugyan *soha nem illette* s annak a fizetésébe a magyar nemzet soha nem nyugodnék bele, *esetleg*, ha ennek elvállalását proponálnák, *könnyen az egész kiegyezés is dugába dőlne*, úgy okoskodott, hogy: jó, én elvállalom a 80 milliós adósságot, de mert nem hiszem, hogy azt még az én mamelukjaim is megszavaznák, még kevésbé, hogy a közvélemény valaha helybenhagyná; de még azt se igen, hogy a nép fizetni tudná: ennél fogva rendezzük az ügyet úgy, hogy *ez adósság törlesztésére fordítsuk azt a pénzt, amit nekem adóképen a jövőben fizetnél, s húzd le magadnak részlet törlesztés gyanánt az illető milliókat addig, amíg szabadalmad tart.*

* *
*

Más szóval: a kormány adó alá vetette a bankot, mondván, hogy különben megvonja tőle a szabadalmat. De recompensációképen *elvállalta* a 80 milliós adósság 30%-át, s ezt *magávara kivetett adóval törleszti*, mindaddig, míg a bank szabadalma tart; ha pedig a szabadalom megszűnik; *részletenként fizeti tovább*. Úgyde a bank *nyeresége* után fizetendő adó aránytalanul kisebb lesz, semhogy ezzel öt év alatt (amennyire egyelőre a szabadalom szól) az adósság letörlesztetnék, s így világos, hogy az állam vagy kénytelen lesz tovább túrni ez intézetet

azért, hogy port ne kapjon és ilyen együgyű módon yégekép lefizethesse az adósságot, *vagy fizetnie kell majd néhány milliót* részletekben is a netaláni új bank értékével, olyan követelésre, a melyben az államnak rongyos papírokat adott kölcsön egy intézet, melynek eme papírjaira épen maga az állam adta meg a becset és kötelező erőt, mert különben senkise akceptálta volna.

A vége az, hogy az állam fizet mint a köles, olyan adósságot, amiből pénzt sohse látott s Magyarország adózói elestek pár millió olyan jövedelemtől, mely esetleg könnyített volna valamit a terhükön, – és végre az ország olyan új kötelezettségbe bonyolódott, amiből sima utón nem fogja magát kitisztázhatni, ép úgy, mint a bukás lejtőjén rohanó magános valamely uzsorás körmei közül.

A »függetlenségi párt« programja az előadottakkal szemben, minden kétértelmű, többféleképen magyarázható szikornyát kerülve, így hangzik:

„Magyarország /egyen önálló, független magyar állam, mely minden idegen beavatkozástól menten intézze minden ügyeit, mely teljes önállósággal bírjon a polgári közigazgatáson kívül a hadügy, pénzügy, nemzetközi viszonyok és közgazdaszat minden ügyében,“

Mikor a baloldal hires vezére kezdett a jobboldal elvi álláspontja felé kacsintgatni, – mikor emez ellenzékét az eset érte, hogy Ghyczy Kálmán a faképnél hagyta, – mikor Tisza Kálmán, különben a legnagyobb hangú hazafiaskodás mellett kezdett fordítani a köpönyegen, – mikor bomladozni kezdett a fennállott pártrendszer és a képviselők legnagyobb része tájékozatlanul, határozatlanul lebegett a különböző iránylatok között, s be nem látta még, vagy nem merte elismerni, hogy a »baloldali« politika az elvárulás küszöbén áll: mint derült égből a vilámcsapás, úgy hatott e program és Csávolszky Lajos fellépése, aki határozottan, egyenesen és leplezetlenül kimondotta, hogy az alakoskodás politikájából elég volt már

és nem szabad a nemzet jóhiszeműségen élőködni tovább!...
S ő kilépett a balpártból és kibontotta a függetlenség
zászlaját, és kiadta a *fentebbi programot*.

A közvélemény kezdett átalakulni: a nemzet kezdett
ébredni!

A debreczeniek a pártalakulási roppant zűrzavar-
ban magához *Kossuthhoz* fordultak tanácsért, véleményért,
– s Kossuth Lajos azt mondta nekik:

»*Tantoríthatlanul meg kell maradni minden időben
és minden körülmények hozott annak követelése mellett,
amit Csávolszky képviselő ama jeles programban kife-
jezett*« ...

És ezzel az eszme megszentessült.

*

Az 1874-ik évi márczius 4-ének napja volt, mikor a
párt, melynél szentebb, igazságosabb, egyenesebb jelsza-
vat egy párt zászlajára még sohasem irt, véglegesen meg-
alakult; s azóta a kijelölt iránytól egy pillanatra el nem
tántorodva, követte az idézett lakonikus programot.
Csávolszky Lajos, mint szerkesztő, s *Mocsáry* Lajos, a füg-
getlenségi körnek ez államférfiúi képzettségű elnöke és a
párt kitűnő vezérférfia, mint a megindult pártlap főmunka-
társa újabban is *nyilvánosan* körvonalozták a czélt,
melyért a párt s a párt elveinek szolgálatában a lap küz-
deni fog. »Megszabadítani – ezt írták – zsibbasztó bilin-
cseiből a nemzetet s szakadatlan *tevékenység* által felele-
venít ni a közéletet: első és legfontosabb feladata a párt-
nak és a párt minden egyes tagjának. Tenni szünet nélkül,
csüggedést nem ismerve, bizalommal mindig: ápolni,
védni, előmozdítani a mi jó, megakadályozni a mi rász;
pártfogásba venni az igazságot, sújtani, büntetni a mi
gaz, – az erős akarattal és kitartó buzgalommal párosult
folytonos *tevékenység* lesz mindig a jelszavunk.«

E jelszavat a párt megtartotta. Éhez képest küzdött és küzd minden egyes, *őszinte* tagja, hogy hazánkat megmentsék az anyagi és erkölcsi végbukástól. E párt *komoly* férfiai felismervén az ország bajainak *főokát*: volt bátorságuk azt nyíltan és őszintén kimondani, s hirdetik és hirdetniök kell az utolsó lehelletig, hogy bajaink e főoka az a természetellenes viszony, mely Magyarország és Austria között fentartatik, s az 1867-iki és a legújabb kiegyezős által hazánkat mint Austria tartományát, nemzetünket mint az osztrák császári hatalom alattvalóságát bilincseli.

A függetlenségi pártnak ez a kiegyezés nem kell. A függetlenségi párt férfiai az Austria és Magyarország között fenálló kiegyezést ránk nézve vészhozónak, hátrányait semmiféle belpolitikával ellensúlyozhatónak nem tartják, mert ez a kiegyezés a magyar nemzetnek nem ad semmit, ellenben elvenni elveszi legfőbb jogát, az önrendelkezési jogot s elveszi a nemzet összes adójának legnagyobb részét; és így a míg ez vagy éhez bármi tekintetben hasonló kiegyezés érvényben lesz, addig Magyarország nem boldogul, mert e kiegyezés módozataiba van temetve Magyarország életereje, vére, pénze, mindene.

Talán sokan emlékeznek még a híres debreczeni jelszóra, Tisza Kálmán debreczeni beszédére, mikor arra a kérdésre, hogy mi lesz jövőre az ellenzék feladata, azt felelte: »Feladata, hogy ragaszkodjék azon feltételekhez, melyek *Magyarország állatni létének feltételei*: azaz küzdjön minden alkalommal azért, hogy Magyarország közjogi helyzete Magyarország érdekeinek és állami létének megfelelőleg megváltoztassék; *ezen elvek érvényesítésétől függ a haza boldogsága, Önállósága és szabadsága.*«

Utána tette akkor Tisza Kálmán, hogy: »*Én ezen elvekhez hű maradok.*« De nem maradt hű, kivetkőzött magából; s ez elvekhez nem is maradt hű más, *csupán csak a függetlenségi párt*. Ez küzd értök, harcol, érvel mellettök, a hazaszerető szív melegével, a becsületes meggyőződés logikájával, és minden rendelkezése alatt álló esz-

közökkel. Gúnyt tűr felülről, félreértést alulról: *de meg nem tántorítja hitében sem ez, sem az*, s tartja az Austria és Magyarország között fenálló közjogi viszony módozatairól azt, amit ugyancsak Tisza Kálmán hirdetett és prédikált három év előtti újévi beszédében:

«Bármilyen legyen valakinek politikai nézete politikai szempontból ezen módozatokról, alig fogja tagadhatni, bárki is, hogy azok, kik hazánk ügyeit akkor (1867-ben) intézték: már akkor megvetették a pénzügyi bajok **alapját**, megvetették azáltal, hogy *államadóssági járulekok* címén több terhet vállaltak el, mint mennyit az ország, a nemzet viszonyai közt elvállalni *szabad lelt volna*; megvetették továbbá az által, hogy a vám- és kereskedelmiszövetség megkötésénél a magyar állam érdekeit kellő figyelembe nem vették, meg végül az által, hogy elmulasztották Magyarország *hitelviszonyait* rendezni s az idegen nyűg önkénye alól felszabadítani.»

* *

*

Ezt Tisza Kálmán mondta. Magyarország az a miniszterelnöke, a ki az új, a réginél *roszabb* kiegyezést megcsinálta. – Ha magánember oly rútul megszegi a szavát s oly könnyelműn megtagadja ígéreteit és annyi szemérmelenséggel kijátsza a nemzet jóhiszeműségét, mint hazug, megbízhatlan embert tisztességes komoly körökbe se fogadják be, – s íme Tisza Kálmán nemcsak miniszteri székhöz jutott politikai perfidiáival, hanem a magyar képviselőház tagjainak túlnyomó nagy részét is megnyerte mamelukjainak.

Tisza Kálmán szembeszökő politikai jellemtelenséggel mistifikálta miniszter korában azokat, a miket mint képviselő vallott. *Politikai okokkal*, úgynevezett »magasb tekintetekkel« kapacitálta a békénmaradásra a laikusokat, s az egyiptomi húsos fazekak gőzölgő tartalmával fogta lánczra a miniszteri széket őrző ebeket.

A függetlenségi párt volt az, a mely első felvettetésök óta a legéberebb figyelemmel kísérve a kiegyezési tárgyalásokat, kinyilvánította a parlament és a nemzet összesége előtt, hogy a mely perczben a kormány a *közösség* további fentartásának elvét fogadta el az »alkudozások« alapjául, attól kezdve senki se ringathatja magát hiu illúziókban a kilátásba helyezett »vívmányok« értékére nézve, mert a gazdasági közösség fentartásának körlátain belül ép oly kevésbé *lehet* kilátásunk a szerződési viszony afféle módozatainak létesítésére, a melyek óriási hátrányainkért és veszteségeinkért számbavehető kárpótlást nyújtanának, a mely kevésbé várhatunk olyan kedvezményeket, a melyek magukban foglalnák érdekeink megvédését *a jövőre* nézve is.

Austria és Magyarország közötti közösség és Magyarország boldogulása: az lehetetlen.

Hiszen ha lennének is politikai okok, a melyek bizonyos kiegyezkedés elfogadását, esetleg kívánatossá tethetnék, – az ok válogatja az okozatot, s a függetlenségi pártnak a kiegyezés el *nem* fogadása mellett elég volt volna érvnek az az egy is, hogy bárminő politikai ok rejtőzzenek is a kiegyezés tárgyát képező ügyek mögött: ezen okok *nem lehetnek* erősebbek, mint az ország anyagi érdekeinek követelményei, s ha valóban léteznének is olyan okok, azokat *nem lehet, nem szabad fontos abb aknák tekinteni, mint azon nemzetgazdasági szempontokat, a melyeket a nemzetnek érvényesíteni kell, mert minden nemzet politikai lételének alapja az anyagi megélhetés, s ha ez alá van ásva, akkor az egész lét összeomlik, megsemmisül.*

Ebben konkludált a kiegyezéssel szemben a függetlenségi párt álláspontja. E párt az Austria- és Magyarország között fennforgó vám-, bank-, Lloyd s a többi idevágó kérdések vitatásánál *nem ment és nem mehetett a koholt »magasb tekintetek« mezejére kalandozni; mert az anyagi kérdésekben az anyagi szempontok a döntők. Nem az a kérdés, hogy mit mond a külföld és Austria. Nem az a feladat: fítogatni áldozatok árán a híres magyar nagylel-*

küiséget, áldozat-készséget és kipusztíthatlan életképességet. Egy korhadó állam tetszelgése annyi, mint a csőd előtt álló kereskedő, iparos, birtokos utolsó fényes költekezése! A bukás szélén szédelgő egyesek is meg szokták hozni az utolsó áldozatot, megtenni az utolsó lépést, hogy talán megmenekedjenek a haláltól, a szégyenteljes gemsemmisüléstől, így vagyunk mi Austriával: melynek utolsó garasunkat is odaadjuk, nehogy elvegyék hamis alapokon ingadozó parlamenti kormányformánkat s az önállósági komédiára ráborítsák az absolutismus takaróját, gondoskodván Bécs a mi további jólétünkről az ő atyai ismeretes rendje-módja szerint. – S mint egy modern gavallér, a ki maîtresse mosolyáért tönkrejuttatja vagyonát, megcsalja nőjét, meglopja gyermekeit s beszennyezi saját vére vérét: így van Magyarország a *külfölddel*, hova tetszeleg, mikor itt benn poshad, s mutogatja káprázatos külszínét, mikor itt benn a rongyokra se jut már!

De hát miért nekünk fitogtatni azt, a mi nincs? Kinek élünk mi? A külföldnek? Austriának? Ki ad nekünk, hogy előttünk ő lássék valaminek? S miért félünk mi az osztrák molohtúl, mikor úgy is a körmei közt vagyunk?

„Ha tudtam volna, hogy ide fog vezetni az alkotmányosság, inkább soha egy lépést nem tettem volna érte”, – így tört ki legnagyobb hazánkfia Kossuth Lajos, pár hónap előtt.

Szégyen reánk, hogy ezt kelle mondania!

Megérted-e magyar, e sóhaj megrázó jelentőségét? Kossuth Lajos mondja ezt!!

Nem lehet nyomorultabb helyzetünk se szakítás, se háborúzás, se leveretés által, mint a minő most van, s *minő még ezentúl lesz*. Minket a kiegyezés tönkre tesz: a Tisza által elvállalt terhek megölnék.

Három évszázadon át az volt a baja a magyarnak, hogy képzelt erkölcsi kötelességből és oktanul magyarázott lovagiassági, méltányossági indokokból az orránál fogva engedte magát vezetetni, s mikor a jóságos isten, mint 67-ben, a markába nyomta a szabadságra való magától ígérkező szerencsés alkalom üstökét: mindig akadt a »méltányosságnak« egy-egy tunya prófétája, a ki kezeit mellére kulcsolva egy újkori Pilátusként emelte égnek a szemeit s farizeusi komoly jelentőséggel annyit monda: »Itt állok, másként nem tehetek; *mondjatok, csináljatok jobbat: én nem tudok.*«

Hát ki csináljon nekünk jobbat, ha nem mi magunk? S ki csinálja, ha nem az, *a ki vállalkozott rá.* – A függetlenségi párt *nem tette* feladatául a két ország között kiegyezést csinálni, nem pedig azért, mert ha nem ápolná is féltékenyen *mint elvet* a nemzeti önállóság, az állami függetlenség eszméjét; – meg van győződve, hogy az osztrákokban nincs a magyar nemzet iránt egy fikarcnyi jóakarát, nincs semmi komoly szándék e nemzettel a jó szomszédi és baráti viszonyt fentartani, s e kupeczlelkű faj minden rendű és rangú képviselője csak addig óhajta velünk az összekötetést, a míg Magyarország marad a fejős tehén, s Austria a gazda, mely saját javára fordítja a jövedelmet, a melyet itt az adó-apparátussal embertelen könyörtelenséggel kipréselnek.

* *
*

Ilyen nemzettel a függetlenségi párt alkudozni soha sem fog; ezzel egy tálból enni Magyarországot nem engedí, s az eddigi testvéri viszonyban vele élni nem akar.

A függetlenségi párt nem akart és nem alkudozott Austriával, mert nem talál az alkura okot, czímet, alapot, nem tisztességes indokot, abban a vitális kérdésekben, hol a nemzet kezében a pajzs a *jog*, a fegyver a *törvény* s az életképesség garantiája egy ezredéves fényes múlt! Fájdalom, hogy azok száma légió, kik Austriának jobb barátjai, mint saját hazájuknak. Azt tartják-e hát ezek, hogy van valami, a mi a jognak is *felette* áll, és ez a méltányosság? Ámde azt elfeledik, hogy ők a viszont

méltányosságra nem számíthatnak Austria részéről; s jól tudják, hogy az nem enged, inkább megbomlasztja a két ország között fenálló kapcsolatot, vagy ha hatalmában áll, *absolutizmust* hoz a fejünkre, hogy sem bármi tekintetben engedne.

* *

Absolutismus! Gyermekes rém; falrafestett ördög!

Mi lett volna, ha a kiegyezés megbukik, s mi lenne a legrosszabb esetben is, ha a fenálló közjogi kapcsolatot a magyarok szakítnák meg?!

»Az 1867-iki barátság –mondja *Mocsáry Lajos* – természetesen megszűnnék. Megszűnnék a kedélyesség, melyet 1867-ben az absolut rendszer megszüntetése feletti örvendezés, az alkotmányos formák gyakorlatbavétele s az udvar és nemzet közötti nyájas érintkezés tagadhatlanul létrehozott. *De nagy tévedés volna azt hinni, hogy azontúl „tragikus dolgok” fognának történni.* Sem alulról, sem felülről. A valószínűség az, hogy a félig alkotmányos, félig absolutistiko-provizorius állapotoknak s intézkedéseknek egy sorozata fogna bekövetkezni. A kik annyiféle dolgon és állapoton mentünk már keresztül, ránk az ily fordulat alig gyakorolna meglepő vagy gyűjtő hatást. *Kellemetlen volna kétségtelenül-, de gyakorlatilag véve ezen állapot sem volna rosszabb annál, mely a bécsi alkunak alkotmányos utón való elfogadása által bekövetkezik. . . .*

Anyagi, nemzetgazdasági tekintetben egyenlő lesz az eredmény, akár elfogadjuk az alkut, akár ránk fog erőszakoltni az állapot. De a nyomorúság állapotából való menekülés esélyei nem fognak egyenlően állani a két esetben...«

* *

*

De hát annyira semmik vagyunk-e mi, oly nyomorult páriák, hogy a kuczkóba kell behúzódunk, mikor arról van a szó, hogy mi is egy külön országszámba menjünk az európai nemzetek közt?

Oly arczulütése volna ez a nemzeti önérzetnek, oly lealázó, kislelkű félreértése az állami erőnek, hogy a gyá-

vaságnak kellene benne verseny-szerepet táncolni a gyálázattal!

Önérzetes polgár, igaz magyar a *lemondás* ily politikájára fejét nem adhatja soha! Magyarország volt és lesz; lesz a míg a világtörténeti tények logikai láncolata meg nem szakad, és meg nem öli a nemzet *magamagát*, épen a lemondás, a meghunyászkodás. a tunya kuczorodás asszonyi politikájával.

Nem és ezerszer nem!

Az ország sorsa le van téve a nemzet kezébe. Az ország, a nemzet *rendelkezik* önmagával, s ha meg van is szorítva jogai gyakorlatában, de nincs kivéve kezéből a hatalom.

A hatalom a nemzet; minden más gyenge tényező a nemzeti-akarat mellett. Ha megvan az önérzet, megvan az akarat, az összetartás, az eszme, a cél, a minden mellék-tekintetet félretevő irány, a melyben törni kell Magyarország nagysága és függetlensége, politikai és pénzügyi önállósága felé.

Emelkedjék csak magasra a függetlenség zászlaja; lobogjon ismét épen e zászló rongya és csupasz nyele, amit *ilyenné* tett az apathia, az aléltság; homályosítson el a függetlenség jelszava minden más programot, és ez *Önállóság* eszméjében fekszik Magyarország feleledésének magva és boldogulásának gyökere!

Önálló Magyarország: független magyar állam, mely minden idegen beavatkozástól menten intézze minden ügyeit, mely teljes önállósággal bírjon a hadügy-, pénzügy-, nemzetközi viszonyok és közgazdaszat minden ügyében!

Önálló Magyarország: független magyar állam, mely *maga alkossa meg magának a politikai életet, maga csináljon magának autonómiát és adminisztrációt, legyen magyar hadserege, legyen magyar bankja; legyen magyar mindene, magyar minden ízében*, minden egyes ágában!

Az *ilyen* Magyarországra törekedjék az őseire büszke magyar nemzet, és meglesz az önálló, független magyar állam!

Hogy meglesz-e?

Ne hamisítsuk meg a természet és az emberiség jogának szabályait; legyünk róla meggyőződve, hogy egy olyan nemzetet, aminő ez itt, mely a magyar kánaán három folyamának mentén és három bérce tövében álmodozik ősei nagyságáról, – egy lehelettel a föld színeről elpusztítani nem lehet!

Jöhet német, jöhet osztrák, muszka és ezernyi ezer gaz, hárommennyi barbárral szövetkezve, ha egy-egy héroszként megvetjük lábainkat e magyar vér áztatta talajon; térdeljen bár újra is nyakunkra a zsarnokság: mi magyarok *maradunk, azok voltunk és azok leszünk*, míg egy ember él ez állam testén, kinek szívében a magyar névre megrezdülnek a jobb-érzés húrjai.

Megtapostatni a hatalomtól, *rósz*, de nem szégyen; önmagunkat rabszolgául hányatni *rósz*, és *gyalázat*.

Magyarország törvénybe foglalt *alkotmánya*, amíg annak utolsó betűi el nem mosódnak a közönyösség pusztító tengerében, erősebb fegyver az *akaró* nemzet kezében, mint ellenünk a zsarnokság minden kardja.

Akarni kell és meglesz, amit akarunk.

A komoly és élet-halálra küzdő férfit az ellenség is tiszteli, – a holdra sóhajtozó bábút a gyermek is neveti.

A magyarnak pedig nem is kell *küzdenie*, nem is kell harcolnia, csak meg kell valahára mondania *mit, akar*, s rá kell mutatnia *az alkotmány könyvére*, hogy az legyen, ami abba írva van, és meglássa, hogy meglesz.

A választások alkalmával a nemzet kezébe van le-téve a haza sorsa.

Ha a nemzet fölébred ámitás-okozta aléltóságából és kérlelhetlen szigorral elfordul a méltatlanoktól, hanem oly férfiakat ajándékoz meg bizalmával, akik a *függetlenségi zászlót komolyan* lobogtatják és a nemzet érdekeinek igaz megóvásáért rendületlenül küzdenek, s a jövő

országgyűlésre ily hazafiakat küld fel képviselőkül, akkor Magyarország felett egy új politikai aera kezdődhetik, s a tévelygők és ámitók visszaesnek abba a homályba, amelyből mint ördögök kallódtak ki a világosságra.

És akkor a haza meg lesz mentve!

És akkor a bűn és az árulás meg lehet még büntetve.

És akkor többé nem kell tartani attól, hogy a magyar nemzetet az idegen érdekek vontató kötelébe fogják akasztani, s hurczolni az orránál fogva tovább is úgy, ahogy negyedfélszázad óta hurczolták őt.

Ne kelljen tehát Tisza-párti, ne kelljen habarékpárti, ne kelljen konservatív, hanem az, a kinek a programja csak annyiból áll, hogy: *»Önálló Magyarország, független magyar állam, mely minden idegen beavatkozástól menten intézze minden ügyeit; mely teljes Önállósággal bírjon a polgári közigazgatáson kívül a hadügy, pénzügy, nemzetközi viszonyok és közgazdászat minden ügyében.«*

A « függetlenségi párt » képviselő-tagjai

a folyó országgyűlési három-éves cyclus alatt 37-en voltak,

nevezetesen

Almásy Sándor,
báró Baldácsy Antal,
Balogh Károly,
Csanádi Sándor,
Csatár Zsigmond,
Csávolszky Lajos,
Duka Ferencz,
Fornczek Sándor,
Hegedűs László,
Hegyessy Márton,
Helfy Ignác,
Irányi Dániel,
Kállay Ödön,
Kiszely Ernő,
Komjáthy Béla,
Madarász Jenő,
Madarász József,
Majzik Viktor,
Mocsáry Lajos,

Mukics Ernő,
Molnár Samu,
Nagy Ferencz,
Németh Albert,
Nóvák Gusztáv,
Orbán Balázs,
Ostffy István,
Papp György,
Ragályi Ferdinánd,
Sembery István,
Simonfay János,
Simonyi Ernő,
Soós Gábor,
Szalay Imre,
Szongoth Jakab,
Vályi János,
Vidlicskay József,
Vidovich F.

Simon yi Jánost, e kitűnő képzettségű férfiút az országgyűlés közel kezdetén elragadta a halál; Verhova y Gyulát, a párt leglángolóbb tollú kitűnő hírlapíróját, ki 1877. febr. 15-én **Kossuth** ajánlatára az elhunyt helyébe lett Czegléd hazafias polgárai által megválasztva, pár hó múlva megfosztotta a hatalom képviselői állásától.

Kossuth Lajos

KÁLLAY ÖDÖN,
Szegedi képviselő.

Kállay Ödön született Napkoron Szabolcsmegyében 1815-ben. Ivadéka egy ősrégi nagynevű magyar nemes családnak. De az ő lelke nem követte azon sokak példáját, kik őseik dicsőségének fénye mellett sütkérezve élik át éveiket.

Őseinek méltó unokája akart lenni.

Iskoláit Lőcsén, Egerben, Debreczenben végezve, 1839-ban az akkori zászlóját erélylyel kifejtett ellenzék mellett ifjú szíve

egész melegével és lelke minden erélyével harczolt és pedig előbb Szabolcs, később pedig Csanádmegyében, hol a közbizalom hamar főszołgabírói polczra emelte.

1843-dik évben Csanád megye követnek választotta, a midőn az országgyűlésen azonnal a szélső balhoz csatlakozott.

1847-ben Szabolcs megye választá követnek, s ilykép tevékeny és erélyes részt vett nemzeti nagy átalakulásunk létrejöttében.

Azon bizalom, melylyel őt Csanád és Szabolcs megye nemes osztálya két országgyűlésen megajándékozta, midőn az áldott emlékü 1848 a népet főszaabadítva, honpolgári jogokkal ruházta fel, a jó érzékű és helyes tapintatú magyar nép keblében is megfogamzott iránta, s így az 1848-iki első képviselő-választások alkalmával mint a nép bizalmát, becsülését, szeretetét és tiszteletét kivivott férfiú lett a képviselőház tagjává.

A szabadságharcz alatt, bár akkor is rendületlenül a szélső balhoz tartozott, de ismert szilárd hazafias jelleme folytán úgy a kormány, mint az országgyűlés megbízásából, mint kormány és országos biztos több helyütt működött.

Később mint tábori térparancsnok szolgált a Perczel táborában őrnagyi ranggal. 1849-ben a szabadságharcz gyászos befejeztével annyi jeles hazafi közt őt is elfogták s halálra ítélték, de Haynau »megsértett büszkeségből« akkor neki is megkegyelmezett, ő internáltatott és kiscseri tanyájáról néhány évig távoznia nem volt szabad.

Azután a provisorium alatt elvonultan szelleme művelésének élt.

1861-ben midőn az önkényes provisoriumot, úgynevezett provisorialis alkotmányosság váltotta fel, Szabolcs megye nádudvari kerületében képviselőnek választatott, s így lett az akkori határozati p á r t egyik leghatározottabb tagja.

1864-ben ugyanazon kerület választá meg újból képviselőül. És az ekkor keletkezett s 7 tagból állott »szélsőbal« egyik erélyes bajnoka volt ő is.

1867-ben midőn a kiegyezés megtörtént, Kállay Ödön, a nemcsak rendületlen lelkű hazafi, de a mély belátású tapintatos államférfi, látván, hogy ezen egyezséggel hazánk balsorsnak s végpusztulásának alapköve tétetett le, minthogy elkeseredett elvtársaival hiába küzdött a vészes ár ellen, méltó fájdalomában s elkeseredésében képviselői állásáról lemondott, s a magán

életbe akart visszavonulni. De Kossuth Lajos, ki őt igen becsüli és kegyeli, hozzá intézett levélben kérte fel, hogy folytassa hazafias működését. Kállay kegyelettel hajolt meg a legnagyobb magyar óhaja előtt, s folytatá politikai működését, és 1869-ben Szeged városa választói kérelmének engedve a képviselői állást elfogadta, azóta mint Szeged képviselője folyvást tagja a törvényhozó testületnek, hol ritkán hallatja ugyan szavát, de ha felszólal, az ellentábor is figyelemmel hallgatja hatalmas érveléseit.

Az utóbbi valóban siralmas állapotok, a mamelukhad szolgai meghunyászkodása ismét annyira elkeseríté Kállayt, hogy újból vissza akar vonulni. De bízunk, hogy a kábulás álma nem tartand tovább. És ha az ébredés bekövetkezett, akkor Kállay k á t ó i jellemére és megtörheti en hazafiságára a hazának még nagy szüksége leend.

NÉMETH ALBERT
H.-m.-vásárhelyi képviselő.

A magyar politikai közélet egyik ismeretes szereplője. Az országgyűlés egyik legszellemesebb szónoka.

Németh Albert 1820-ban született Heves megyében, ifjú kora tanulmányait szülőinek házában, magán tanító keze alatt to-

kéletes *német rendszer* és német nyelven kezdette. Édes atya osztrák régi fajta katona volt s minden második szava *császár* és katona, minélfogva idejekorán elfojtani törekedett fiában minden szabadabb szót és gondolatot.

Németh philosophiát és jogot Szombathelyen, Pesten, Pécsen és Egerben végezvén, az ügyvédi aaturát épen akkor tette le, midőn 1840-ben a megyékben a kormány ellenében a legszélesebb mozgalom megindult.

Németh ifjú keble egész hevével a híres hazafi gróf *Keglevics* Miklós pártjához csatlakozva *átélte Heves megyében mindazon viszontagságteljes megyei mozgalmakat*, melyek a kormányt védő nagyhatalmú egri megyei papság ellen folytak le.

1844-ben Heves megye szolgabírája volt és az 1848-diki orsz. gyűlésre képviselőnek választatván, a *szélső baloldal* híve lett. – Midőn Kossuth Lajos az országgyűlésnek Debreczenbe történt áttétele után a nemzetet újabb erőteljes védelemre serkenté, akkor Németh Albert is katona lett, és a 17-ik huszár-ezredben, Dembinszky, Guyon – és végre Perczel hadosztályaiban szolgált. A fegyver-letétel után gróf Wallmoden ezredébe sorozták/ ez által (ki atyjának és ezredes bátyjának régi fegyvertársa volt) szabadon bocsáttatván, hevesi birtokán gazdálkodott.

A 12 évi alkotmány szünetelés alatt minden politikai természetű izgalmakban tevékeny részt vett, s az 186 i-iki országgyűlésre ismét felküldtek Hevesmegyéből képviselőnek, s ekkor a *határozati párt* egyik erős bajnoka volt. Az ismét bekövetkezett kényuralom alatt *több ízben* elfogták. Minden mozgalomban hatályos részt vett, míglen 1864-ben midőn épen hamburgi útjából visszatért volna, 20 társával együtt ismét elfogták és Pesten bebörtönözték. *Határozott bátor magatartása – és az őt soha el nem hagyó lélekerőnek köszönhető, hogy 4 havi fogság után szabadon bocsátották, noha többen társai közül 20 évi fogságra ítéltettek.* Később ismét (a kiegyezési műveletek alatt) ott láttuk őt a Heves megyei ellenzék élén állani. Két év elfolyta alatt az Andrássy kormány alatt két királyi biztos kiküldetése által Heves megye ostromállapotba volt helyezve – Németh Albert és több jeles férfi ellen, Heves megye ismeretes határozata miatt felség sértés és hűtlenségi kereset is indított – de épen Némethnek erős és határozott magatartása eredményezte a kormány vereségét, – mely Hevesmegyében 10 képviselőből csak kettőt bírt megválasztani, míglen Németh 3 társával az országgyűlésre vá-

lasztatván, itteni erélyes támadásai által a királyi biztos visszahívását és Hevesmegyének autonóm jogaiba való visszahelyeztetését vívta ki.

Az 1871-ik évben egyetlen derék fiának Albertnek tudóvészben Egyiptomban történt halála után, két évig ő maga is megbetegedett s ekkor majdnem mindentől visszavonult, míglen Hód-Mező-Vásárhelyen országgyűlési képviselőnek választatván, ismét régi helyét foglalta el.

Most már másodízben képviselője e tősgyökeres nagy magyar városnak – és rendületlen hive a szélső baloldalnak.

Jelleme *nyílt, őszinte, egyenes és határozott*; vas embernek lehet őt mondani; nem szeret senkit bántani, de ha őt valaki *egyénilag* megbántja, azt soha nem feledi el, hanem évek után alkalmilag egy-egy nagyot szokott ütni (mint ő mondani szokta) ellenségén.

Most is mint mindig, ott látjuk őt a parlamenti csatákban, kevés szóban, de a szó: fejére ütni a szegnek és soha nem tétovázni, soha senkivel nem tranzigálni.

Életmódja oly egyszerű, mint ő maga. Jelszava az: *hogya hol a pénzügyi hitel megszűnik – ott a politikai hitel is veszedelemben van* és gyakorta nem csoda, ha a politikai függetlenség utána áldozatul esik.

Magyarország legnagyobb fiával, *Kossuth* Lajossal *Németh* Albertet bizalmas *baráti* viszony kapcsolja össze.

IRÁNYI DÁNIEL
Békés város képviselője.*)

Irányi született Toporczon (Szepes megyében) 1822. febr. 24.

Nyolcz éves koráig- a helybeli elemi iskolában tanúit, azután Eperjesen, Késmárkon és Rozsnyón járt a gymnasiumba, majd ismét Eperjesre ment, a hol a bölcsészetet és a jogot hallgatta,

Mint jogász már akkor a magyar egylet elnöki tisztét viselte.

A jogi gyakorlat első évét szintén Eperjesen töltötte a ke-
rületi táblánál, a második évet Pesten, a hol 1844-ben a köz- és
váltójogból vizsgát tett s mint ügyvéd letelepedett.

Eleinte mint segéd dolgozott, azután saját kezére s négy
évi ügyvédi gyakorlat után a váltó feltörvényszék által *váltó-
jegyzőnek* is kineveztetett.

*Még Eperjesen létekor kezdett a Pesti Hírlapba leveleket és
cikket küldözgetni*, Pestre érkeztek megismerkedett *Kossuthal*,
s a P. Hírlapba azután is írt néha-néha cikkeket.

A pesti körnek, mely később az »ellenzéki« nevet vette fel,
bizottmányi tagja levén, ennek működésében részt v.etr.

Hogy mennyire résztvett a *márcziusi mozgalomban*, az ma
már a *történelem tárgya*. Irányi az akkor alakított közbiztonsági
választmány jegyzője volt.

A minisztérium megalakulta után, Deák Ferencz felszólítá-
sára, ennek minisztériumában titkári hivaltal fogadott el a tör-
vénykészítő osztályban, melynek főnökéül *Szalay László* nevezte-
tett volt ki. Ezen minőségben résztvett a *földhitelintézet* alapsza-
bályai kidolgozására kiküldött vegyes bizottságban mint előadó,
Szalay Lászlónak Frankfurtba küldetése után pedig az 1844-iki
büntető törvénykönyv átnézésével bízott meg, de a mely mun-
kában eleinte betegsége, később a háborús események és egyéb
elfoglaltatása hátráltatta.

A júliusban Pestre Összehívott országgyűlésre Pest *Lipót-
városa* részéről felkiáltással képviselőnek, majd a képviselőház ál-
tal *jegyzőnek* választatott.

Jellachichnak a fővároshoz közeledése alkalmával ő is az

*) A párt már gyakrabban bemutatott férfiainak arczképét közölni
feles-

legesnek tartottam. – Parlamenti életünk e kitünő férfianak életrajza azonban
minden tekintetben oly hiteles és korrekt, a minő eddig még Irányi Dánielről
nem jelent meg.

K r á t k y.

országgyűlési önkényes csapatba lépett, az ellenségnek Pákozdtól való elvonulása után visszatért Pestre, mire csakhamar *kormánybiztosnak* küldetett Sáros megyébe.

Itt azután *Schlick* betöréséig működött, a *kassai csatában résztvett*, ennek szerencsétlen eredménye után Miskolcra lemondását küldte be a honvédelmi bizottnak, nem ismervén Borsod megye viszonyait, a hova a sereg romjai visszahúzódtak. *Szemere* Bertalan állal felváltatván, maga Pestre ment, de *Kossuth felhívására* visszatért a sereghez, hogy ha Sáros ismét kezünkbe kerül, ott mint kormánybiztos rendet csináljon, s az árulók büntetését eszközölje. (A sárosiak egy része ugyanis gr. Szirmay István vezérlete alatt szabad csapatot alakított a magyar kormány ellen.)

A *második* kassai csata is, melyben szintén résztvett, elveszván, Irányi Debreczenbe ment, a hova időközben kormány és országgyűlés székhelyöket áttették volt.

Itt eleinte kevesed magával küzdött a *békepárt ellen*, támogatva Kossuthot, s mint az igazolási bizottság *elnöke* rajta volt, hogy az ok nélkül elmaradt képviselők kitörültsenek. – Az april 14-diki határozat hozatala alkalmával ő vitte a jegyzőkönyvet.

Miután az osztrákok Pestet kiürítették, Kossuth által a fővárosba küldetett mint budapesti teljhatalmú kormánybiztos, mely minőségében addig maradt, míg a kormány maga a fővárosba vissza nem tért.

Vukovics Sebő igazságügyi miniszter ekkor megkínálta osztályfőnöki állással az igazságügyminiszteriumban, de Irányi ezt *nem* fogadta el.

Az országgyűlést Szegedre és Aradra követte.

Világosan Görgeyvel igen heves jelenete volt a fegyverletétel előtti napon, onnan Szathmárba, Ugocsába, Bereghbe menekült, majd Gömörbe, a hol 1850-iki január végéig bujdosott. Ekkor egy barátjával, Molitor Gusztávval, *mint kocsis* menekült Styrián, Salzburgon, Tyrolon át Svájcba, innen Parisba, a hol márczius elején megérkezett.

Parisban részint lezkeadással, részint hírlapi s folyóirati dolgozatok írásával kereste kenyerét. Francziául, angolul, olaszul még idehaza tanult meg. Két hónapig egy vidéki nevelőintézetben is volt, mint a latin, német és angol nyelv tanára. A magyar emigráció bizottságának tagja volt.

1859-ben Kossuthal ment Olaszországba mint a nemzeti

igazgatóság jegyzője (Elnök: Kossuth, tagok: Teleki László és Klapka György.)

A solferinói béke után visszatért Parisba. 1861-ben visszatért Turinba, mint hírlapi tudósító, egyúttal pedig a nemzeti igazgatóság megbízottjaként működött az olasz kormányznál. Az olasz nemzetgazdasági egyletnek is tagja volt s részt vett tanácskozásában.

1866-ban Kossuth hívására Florenczbe ment, onnan, mint Kossuth képviselője, Berlinbe.

A béke megkötése után meg visszatért Parisba. Időközben egy telet Brüsszelben töltött, többször járt Angolországban és Svájcban.

Parisban száműzetése kezdete óta a közgazdasági tudományok szentelte főleg idejét, hallgatta Michel Chevalier előadásait. 1855 és 60 között Chassin Lajossal az 1848-49-iki magyar forradalom történetét írta meg *francia nyelven*, mely két kötetben jelent meg.

1868-ban júliusban *Kossuth ajánlatára* Pécs képviselőjévé választatott. Ezen választás megsemmisítettén, novemberben újra meg lett választva, s erre azután Turinon át, a hol Kossuthtól meg elbúcsúzott, decemberben elején hazájába visszatért.

1869-ben a »Magyar Újság« szerkesztését vette át s azt egy éven át vezette.

1869-ben újra megválasztatott Pécs városa képviselőjének, a „*a 48-as párt*” pedig előbb alelnöknek, 1872-ben pedig *elnöknek* választotta meg, s e tisztelet mostanáig viszi.

1872-ben a választói névsor elkészítésénél a kormánypárt által elkövetett visszaélések miatt Pécssett megbukván, Békésen választatott meg képviselőnek 'páratlan lelkesedéssel, melyben a szomszédos községek többje, s a kormánypártinak ismert *tót* lakosságú *B.-Csaba* közönsége is a legőszintebben osztozott. – Békés város 1875-ben is újra ugyanazon tiszteletben részesítette.

Időközben 1873-ban megint átvette egy évre a »M. Újság« szerkesztését. – Azóta működése ismeretes.

Ily adatok felsorolhatása mellett nem kell őt jellemeznem. Csupán hozzá tesz m még, hogy Irányi Dániel nőtlen maradt: szerelme a haza; mátkája a szabadság, függetlenség. Szerény viszonyok között, de oly általánosan tiszteltetve él, a melyben a fényes paloták száz meg száz tulajdonosa irigykedve tekinthet rá.

MOCSÁRY LAJOS.

Kecskemét város képviselője és a függetlenségi párt elnöke.

Mocsáry Lajos a »függetlenségi párt« egyik legkitűnőbb, legképzettebb, legtiszteltebb tagja. Született Kurtányban Nógrád-megyében 1826. október havában. Tíz éves korától fogva Borsodmegyében nekedett Andornakon. Tanulmányait otthon házi nevelők mellett kezdte meg, később a pesti egyetemen folytatta,

hanem 17 éves korában súlyos lábbaja miatt, mely két hosszú évig tartott, Gräfenbergben töltött két mankóval 3 évet és 3 hónapot s épen a forradalmi korszakot is. – 1851-ben vette nőül b. Wesselényi Miklós Özvegyét, ez azonban 1865-ben elhunyt, két gyermeket hagyván hátra, 1860 ig ismét Nógrád megyében lakott, gazdasággal foglalkozva. 1855-ben írta első röpiratát: »A magyar társasélet«-et, mely két kiadást is ért. 1860-ban Borsodba tévén át lakását, azon évben Borsodmegye másodalispánjává választották, mely állást azonban Palóczy László mellőzése miatt el nem fogadta. 1861-ben a mezőkövesdi kerület o. gy. képviselőjévé választották, s ekkor a felirati párthoz csatlakozott. Ugyanott választották meg 1865-ben. 1866-ban a baloldali párthoz ment át, midőn már a kiegyezés terve kész volt. 1867-ben Borsodmegye első alispánná választotta, e hivatalt viselte 1869-ig, x midőn Miskolcz város választotta képviselőjévé. Ugyanott 1872-ben elbukott; 1874 elején Kecskeméten lett megválasztva, s ekkor a szélső balhoz csatlakozván, azt képviseli most is.

Mocsáry nemcsak a parlamentben, hanem a párt körében és irodalmi téren is lankadatlan tevékenységet fejt ki a függetlenség eszméjének győzelméért. A Csávolszky Lajos által évek előtt megindított függetlenségipárti lapnál mint főmunkatárs működött; világos, keresetlen formájú, eszmedús és alapos cikkei roppant hatást tettek a trespedő közszellemre, polémiáit, apróságait lázas érdekeltséggel várta a hirlapolvasó közönség. A képviselőházban elegáns szónoklatai, a hirlapirodalmi téren kitűnő cikkei képezték szorgos figyelem tárgyát; nem csoda, hogy a párt épen őt tisztelte meg azzal, hogy elnökének választotta.

CSÁVOLSZKY LAJOS

A mezőtúri kerület képviselője, az „Egyetértés” felelős szerkesztője.

Küzdeni és meg nem tántorodni, munkálni és soha nem zsibbadni; egy cél elérhetésének tövisek útját kiválasztva, ennek irányát vaskövetkezetességgel szem előtt tartani és attól egy pillanatra le nem térve, azt követni: bizonyára legkitünőbb tulajdona egy *férfiúnak*, ki mint gondolható, Önerejéből küzdte magát fel a közbecsülés ama polczára, melyen áll, s a melyen működését a közelismerés legszebb erkölcsi jutalma kísérte és kíséri.

Csávolszky Lajos a függetlenségi párt megteremtője és mozgató szelleme. Az ő erélyének, minden bizalmatlanságot kizáró jellemének, buzgalmának és szüntelen tevékenységének köszönhető, hogy e párt megalakult és megalakulása óta kompakt egységben fennállott.

Semmise jellemezhetné lelkületét, határozottságát és elveit találóbban, mint az a rövid program, melyet lapja, a később »Egyetértéssé« alakúit »Baloldal« megindulásakor kiadott és ma is fentart:

»Megszabadítani – úgymond – zsidbasztó bilincseiből a nemzetet s szakadatlan *tevékenység* által feleleveníteni a közéletet: első és legfontosabb feladata a pártnak és a párt minden egyes tagjának. *Tenni szünet nélkül, csüggedést nem ismerve, bizalommal mindig; ápolni, védeni, előmozdítani a mi jó, megakadályozni a mi rossz; pártfogásba venni az igazságot, sújtani, büntetni a mi gaz,* – az erős akarattal és kitartó buzgalommal párosult folytonos *tevékenység* lesz mindig a jelszavunk.«

S ezt a programot az első betűtől az utolsóig megtartotta.

Csávolszky irodalmi működését a hetvenes évek elején kezdte meg. Eleinte szépirodalommal foglalkozott, utóbb a hírlapíráásra adta magát s a híres »Scorpió«-val teremtett magának oly carriert, a melyhez hasonlót ma egyetlen egy hírlapíró sem tud felmutatni.

Magában a parlamentben csak speciális esetek alkalmával igen-igen ritkán szólal fel, de akkor annál nagyobb figyelem közzött. Hévteljes, nyílt, leplezetlen beszédei mindig hatnak, mert, mint mondani szokták, Csávolszky csakugyan »a szeg fejére« talál.

Jelenleg is az »Egyetértés« politikai és közgazdasági napilapot szerkeszti, melyet saját erejéből, mindent az ő törhetetlen és soha nem szünő tevékenységének köszönhetve virágoztatott odáig, hogy ma ez az ország legelterjedtebb magyar lapja s a párt egyetlen közlönye, mely azonban a párttal csupán erkölcsi összeköttetésben áll.

Csávolszky még csak 36 éves. Tettképességének és korának csak most érendi el a legszebb idejét.

A magánéletben szerény, tartózkodó, szellemes és minden tekintetben igen szeretetreméltó ember.

SIMONYI ERNŐ.
Szentés város képviselője.

Simonyi a barsmegyei és varsányi Simonyi család ivadéka, 1821-ben decz. 18-án született, Nyitra-Zsámbokréten. Iskoláit Nyitrán, Tatán, Váczott, Nagyszombaton és Pozsonyban végezte. 1848 előtt Nyitra, Trencsén és Pozsonymegye közgyűlésein tevékeny résztvett a közügyek tárgyalásában, mindig az akkori ellenzék soraiban.

1848-ban Simonyi Ernő egy Húrban elleni expedícióban vett részt mint Önkénytes, később a Simonies elleni támadásban mint önkéntes tüzér működött, de az év végén Komáromba kényszerült menekülni, hol a kirohanások alkalmával igen gyakran kitűnt.

1849-ben egy guerilla-csapatot vezényelt Nyitra és Baranyában, azonban csapattja szétveretvén, Debreczenbe ment, majd Nyitrába, hol mint központi főbíró a hadsereg szervezésében és élelmezésében kiváló részt vett; a hadiszerecnse fordulatával ismét Komáromba ment, s innen a capitulatio után külföldre menekült.

Hamburgon át Londonba ment, hol mint nevelő működött. Utóbb növendékével Parisba, hol a természet-tudományoknak élt. Londonba térve vissza a brit múzeum kéziratai közt búvárkodott. 1859-ben egy nagy angol kereskedőház érdekében utazván Olaszországban a magyar légióhoz csatlakozott. A villafrancai béke után visszatért Londonba, hol azonban előbbeni állását vissza nem nyerhetvén, fényképészettel foglalkozott.

1861-ben aztán a privigyei kerület egyhangúlag megválasztotta őt képviselőnek, haza akart térni, a menvéd azonban megtagadtatott tőle, s így szándékával felhagyott. Abba hagyván egyúttal a fényképészetet is, egy cement-gyár igazgatását vette át, onnan azonban ismét mint egy világhírű aczélgyár képviselője Parisba ment. Újból bejárta Nyugot-Europát, kutatva a levéltárakban.

Végre 1868-ban hazatért, s mint a baranyamegyei német-ürögi kerület országgyűlési képviselője a szélső baloldalon foglalt helyet és azóta mint a párt egyik vezére működik.

SEMBERY ISTVÁN.

A nádudvari kerület képv. és az „Egyetértés” munkatársa.

Minden szaván meglátszik az »európaias«-ság. Nagy ismeretkor, ritka tapasztalat, higgadt, simulékony modor, a születés által önkénytelen környezve az előkelőség bizonyos nimbusával: íme Sembery István.

Sembery ősrégi nábobi családtagja; született 1841-ben, Budapesten. Házi nevelésben részesült, mint gazdag szülők egyetlen gyermeke: mágnási fiuk módjára, kényelemben is sokoldalúan; de az ifjú vérében csakhamar túlsúlyra vergődött a *magyar* érzet és *a függetlenség*, a mely utóbb életelvként és programmként testesült meg nála; s oly demokratikus férfi lett belőle, kinél különbet a pártférfiak sorában hiába keresnénk.

Sembery beutazta egész Európát, már 1862 ben Olaszország némely részét; 1866-ban és 1867-ben Spanyol-, Német- és Franciaországot; Afrika egy részét, mindenütt tanulmányokat tett, tapasztalatokat gyűjtött és *betöltött* a közügyben fontos *missiókat*, melyekről a nyilvánosság nem tudhatott és ma se tud.

Mint nagy tanulmányú és külállamok döntő embereivel érintkezett férfiu főként a külpolitikával foglalkozik s az »Egyetértés«-ben megjelent e tárgyú cikkei e tekintetben eléggé jellemzik mély alaposságát és ritka hivatottságát.

KOMJÁTHY BÉLA.

A túrkevei kerület képviselője.

Mondják: Libanon több százados büszke cédrusát, mely a viharzó fergetegekkal rendületlenül daczolva büszkén fennáll, bámulattal nézheti a szemlélő.

Íme hát a fiatal, még alig sarjazó cser, ha *már is* lombkoronával bír, nem-e méltán közfigyelem tárgya lehet?

Közéletünk egy ily még kezdő, fiatal, de már is kiváló figyelmet keltő tehetséges alakja *Komjáthy Béla*.

Szül. 1847. évi június 24-én Kárászon Szabolcsmegyében. Iskoláit Sáros-Patakon, Debreczenben, Lőcsén, Kassán és Pesten végezte. Midőn mint serdülő ifjú fényes sikerrel a múzsák csarnokából az életbe lépett, Szabolcs megyében t. jegyzővé lett.

1868-ban Budapesten ügyvédi irodát nyitott. S habár egész odaadással igyekezett e pályán feladatának s hivatásának megfelelni, még is előre törő lelkében mint hamu alá rejtett izzó parázs élt a forró vágy, hazaszeretettől lelkesült keblének sóvárárt nem a száraz törvénytudományok, de egy nyíltabb téren érvényesíthetni.

Szívének e forró vágya csakhamar teljesült.

Az 1875-iki országgyűlésre Túrkeve kerülete megválasztá képviselőnek.

Pedig ez nem könnyű, de nagyon is nehéz feladat volt. Mert a túrkevei kerülethez több jászközség tartozik. A jászok pedig loyálisokról ismeretesek lévén, mindent elkövettek, hogy a kormányparti jelöltnek diadalt szerezzenek. E párt-küzdelmek közepette megjelent Komjáthy választói előtt s már rokonszenves külseje is nagy hatást tett, de a legtisztább hazafiság melegétől áthatott programbeszéde, a még mindig romlatlan magyar nép lelkét annyira meghatotta, hogy a kormánypárt óriási küzdelme daczára Komjáthy lett képviselőül megválasztva.

És mert ma már az önértetének tudatára feljogosított nép azt mondja választottjának; légy te meghatalmazottam és képviselj engemet az ország jogainak megvédésében, s üdvös törvények alkotása által a nemzet jólétének előmozdításában; Komjáthy e magasztos feladatot, »A nép szava, Isten szava« alapján nyert mandátumot csak úgy vélte és érezte hüven teljesíthetni, ha a mai viszonyok közt az őszinte hazafiság és a haza s nemzet megmentésére törekvésben egyedül feladata magaslatán álló *szélső bal*-oldalhoz csatlakozik, azt tévé egész határozottsággal, s most e pártnak már is egyik kiváló tagja, mert ő a párt *jogvédője*.

E minőségben igen fényes sikert aratott, midőn a kormány által oly méltatlanul üldözött *Verhovayt* is, hatalmas s mindenkit elragadó védbeszédével az ismeretes vád alól felmentette.

A ki ily szépen, buzgón kezdi nyilvános pályáját, arra az igaz hazafiak figyelme nemcsak méltán irányulhat, de sőt minden látnoki tehetség nélkül bátran jósolhatjuk, hogy Komjáthy

mint közéletünk egyik kiváló bajnoka a haza és nemzet becsülését s háláját kivívandja, s így egykoron megérdemelt honfíúi bábérok övezendik homlokát.

Komjáthy a mily lelkes hazafi, olyan gyöngéd, szeretetteljes családfő. Gondos magánkönyvtára és több rendbeli gyűjteményei ritkítják párjukat és első tekintetre elárulják a komoly Önkép-zést, mely Komjáthy kitűnő szellemi tehetségét odáig emelte, a hol van.

ORBÁN BALÁZS,
**Udvarhelyszék alsó kerületének képviselője, a képviselőház
 jegyzője.**

A legszabadabb elvű törekvések zászlajának gyermekkora óta felesküdtött hive.

Báró, amiről a világ tud valamit, s ő nem beszél soha semmit, mintha nem is őt illetné az a cím.

A párt egyik legnagyobb büszkesége.

Született 1830. február 3-án Udvarhelyszéken Lengyelfalván; atyja b. Orbán János, a nagy Napóleon elleni csatákban huszártiszt, anyja Foresti Eugenia.

Tanulmányait Udvarhelyt a refor. collegiumban végezte. Kiválóan kedvenc tanulmánya a történelem volt.

Válságos idők ifjúsága a nagy emberek szellemének, világra szóló eszméknek rendesen befolyása alatt áll. Így volt Erdély ifjúságával 1848 előtt Wesselényi föléptétől fogva, és így az akkor még igen ifjú, de már érett gondolkozású Orbán Balázsszal is. Lelke fölhevült a gondolatra, hogy közeledik a *világszabadság* napjának hajnala; tanult s nagy terveket szőtt, hogy az óra készen találja. Utazni minél többet, ismereteit gazdagítani vágyott. E célhoz az 1846-ik évben kedvező alkalmul szolgált egy örökösödési ügy, midőn mint II-od éves jogász szülőivel *Konstantinápolyha* ment. Míg aztán szülői az említett családi ügygyei voltak elfoglalva, ő felhasználta a kész alkalmat, s hova lelke régen vágyott, elindult keleti útjára. Beutazta *Arábiát, Syriát, Palesztinát, Egyiptomot* és a *görög szigeteket*.

Visszatérve, 1848-ban, megtudta, hogy Magyarország élethalál-harcot vív megtámadott szabadságáért. Ütött hát az óra, melyben neki is megnyílt a küzdés mezeje. Ekkor 18 éves volt. Konstantinápolyban szülőitől elbúcsúzott s Oláhországon át megkísérté Erdélybe jutni; de a határszéli muszka-örség minden törekvésének útját vágta. Visszatért Konstantinápolyba; ott a később odaérkezett Balog Dáviddal *egy 150 emberből álló csapatot alakított* s az akkor konstantinápolyi magyar követ Andrassy Gyula gróf által kieszközölt útlevéllel ismét beindult Szerbia felé. Még el sem érte a haza határát: menekülőkkel találkozott, kik a világosi fegyverletétéről értesíttek.

Szívében gyászszal, lelkében megtörve tért vissza Konstantinápolyba, hova a menekülők útjokat vették. Ha nem oszthatta meg velök a küzdelmet, megosztotta a mije volt s egyfelől anyja házát nyitá meg előttök, másfelől ottani tájékozottsága, ismeretei által tett szolgálatokat nekik. Őrködött bujdosó honfitársai felett; megvesztegette az osztrák konsul egyik ágensét, s mindenről értesítést szerzett magának.

Így jutott tudomására *Joannovich Kossuth elleni merénylet-terve s háritotta el az angol consul közvetítése által a hazafi életét fenyegető veszélyt.*

Ámde másfelől Joannovich üldözésének tette ki magát. A consul előbb ugyanazon bérenczek által akarta meggyilkoltatni s miután az sem sikerült, ürügyet keresett, hogy kézrekeríthesse. Ilyen volt a katonakötelezettség. Az elfogatást egy angol hajóra *menekülve* került ki, mely Londonba szállította. Itt két évet töltött; itt írta meg jegyzetei s a Britisch múzeum nagyszerű gyűjteményei alapján keleti utazását.

Londonból Jersey szigetre ment, ott tartózkodtak ekkor Mészáros, a két Perczel, Teleki Sándor, Thaly Zsigmond, a francia menekültek közül Leflo tábornok, Hugo Victor két fiával, kik a legbensőbb barátsággal fogadták. Jersey bői az emigrációval Guernesey szigetére vonult ő is, mindenütt osztozva búban, nyomorban s az egymásnak tehetett apró szolgálatok örömeiben.

Az *Angliában* töltött négy év alapján megkísérlé angol polgári jogot nyerni; azonban a szigeten töltött két évét nem számították be. Visszatért tehát 1855-ben Konstantinápolyba szüleihez, s az absolutismus megszűntével szülőivel együtt a 14 év óta sóvárgott haza földére.

Írói nevét – eltekintve a száműzetés alatt és azóta hazai

és külföldi lapokba irt cikkeitől – »Utazás Keleten« című 6 kötetes művével s a »Kelet Tündérvilága« fordításával alapította meg, a közelismerést a » Székelyföld- Leírása"-val vívta ki. E 6 kötetre terjedő művet az összes sajtó legkitüntetőbb magasztalásokkal halmozta el – s megírása Orbánnak 8 évét vette igénybe. 1862-ben ébredt fel benne az eszme, hogy szeretett nemzete, a székely nép jellemét, társadalmi viszonyait, történetét tanulmányozza s a művelt világgal megismertesse; és miután a kutató buvár-szellemek minden tulajdonságával főképp lelkiismeretességgel s kitartással bírt céljára nézve: kezébe vette vándorbotját, tollát és fényképező eszközeit, beutazta a Székelyföldet, annak szépségeit, nevezetességeit s a hagyományokat, népmondákat, természeti és műkincseit apróra feljegyezte, régi várait, szebb köz- és magán-épületeit s tájait lefényképezte, a köz- és magán-levéltárakból a vonatkozó okleveleket felkutatta, a köztörténelmi becsüket kiválogatta és feldolgozta.

Iránya szép, gondos. Bír a történetírói igazságérzet- és függetlenséggel, ítéletei mint elvei tiszták, férfiasak. Az elfajulatlan régi székelyvér s a veleszületett szádszeretet mellett két iskolának tanulmányai edzék jellem-szilárddá, erős akaratúvá; egyik a tanintézet, melyben tanulmányait végezte, másik a száműzetés tapasztalatainak iskolája, a lánglelkű Kossuth, Hugo Victor stb. társasága. Itt fejlettek ki *tiszta democrat* elvei, itt tanulta meg a munkát becsülni, a henyéséget gyűlölni. Ő a tett és munka embere. Tehette volna, hogy, mint az arisztokratia igen sok szép mákvirágra – tétetlenséggel henyélje át az életet s pocsékolja az ősi vagyont. Annyija volt, mint sok agarász-geniének; de ő mindenét irodalmi vállalatára fordította, lelkéből gyűlölvén az afféle fajt, melynek jelszava: »ede, bibe, lüde, post mortem nulla voluptas.« Az ő jelszava:

„Ha férfi vagy, légy férfi;
Legyen elved, hited,
És ezt kimondd, ha mindjárt
Véreddel fizeted!”

1861-ben Udvarhelyszék ideiglenes főjegyzőjévé, később mind az Őt székelyszék elismerésül tiszteletbeli főjegyzővé válaszra meg. 1867-ben Kolozsmegye választotta rendes főjegyzőjévé, a mit azonban munkája kiadása miatt el nem fogadott. 1869-ben Kolozsvár baloldali választó polgárai tisztelték meg a *követjelöltség*-gel, s a jobb oldal minden erejének megfeszítésével is csak pár

szótöbbséggel vitte át jelöltjét. Aztán Udvarhelyszék baloldali választói léptették föl; de a hivatalos lelkiismeretesség pressiója itt is elütötte.

Március 2-án, mint vádlott, a *sajtóbíró*ság előtt állott; Bíró Mihály vádolta be, mert nagy műve IV-ik kötetében a Maros-Vásárhelyt kivégzett vértanúk: Török, Horváth és Gálfi áru-lójának s az 1851-ki összeesküvés főladójának nevezte. A mit Orbán állított, hiteles történeti adatok, a kortársak tudalma és Erdély közvéleményének alapján mondta ki, a történetíró azon jogánál fogva, mire hivatkozik s melyet tisztel az egész művelt világ; ő a történeti igazság menydörgő szavával nyilvánította bűnösnek az áru-lót Clio istennő ítélőszékéből. Szabad szaváért a vádlottak padjára került, de a sajtóbíró'ság isten és emberek előtt ártatlan-nak ítélte, s a rágalmazás vádjá alól felmenté. Ez ihlet által ed-digi népszerűsége még szélesebb körűvé terjedt ki. Néhány nap-pal később, ama vértanuk sírját 6000 székely kereste fel, gyász-ünnepe-lylyel tisztelvén meg azok szent emlékét. És ez ünnepe-lyen résztvevők egy szívvel-lélekkel elhatározták, hogy a sírról koszorút küldjenek a vértanuk történetírójának, a szalagon e szavakkal: »A vértanuk sírjáról Orbán Baláznak.«

1871-ben Marosvásárhely választotta országgyűlési képviselőnek. 1872. M.-Vásárhelyt és Udvarhelyszéken lett megválasztva, 1875-ben pedig ismét Udvarhelyszék alsó kerülete küldötte a hon-gyűlésre.

A magyar orvosok és természetvizsgálók Élőpatakon tartott nagygyűlésének egyik tevékeny titkáráként működött az ország-gyűlés megnyíltakor, a midőn hozták a hírlapok a hírt, hogy or-szággyűlési jegyzővé választatott meg. Az elismerésnek e nagy adóját távollétében nyerte el, s így e megemlékezés annál na-gyobb nyomatékkal bír. Országgyűlési jegyzőségét mindhárom ülés-szak alatt megtartotta, habár a hivatalos pressió mindent el-követett minden alkalommal megbuktatására, a mi az országgyű-lési tagok előtti közbecsülésének és hivatali buzgalmának tanúje-léül tekinthető.

CSANÁDY PÁKDŐF.

A berettyó-újfalusi kerület képviselője.

Csanády Sándor született 1814-ben, Bihar megye Nagykereki községében. Gyermek éveiben a magántanítói körből a debreczeni ref. anya-iskolába ment, mint syntaxista kezdette tanulmányait, s innen egészen a jogi tudományok bevégezése utánc, Nagyváradon a biharmegyei jegyzői hivatal mellett műkö-

dött a gyakorlati téren, mígnem ifjabb éveiben tiszteletbeli szolgabírói, az 1830. években megyei első al-szolgabírói hivatalt viselvén; az 1840 es években mint Biharmegye váradi járása főszolgabírája működött.

Az 1848-ik önvédelmi harcok alkalmával mint a bihari nemzetőrök századosa, de egyszersmind mint főszolgabíró és megyei biztos az erdélyi hadjáratokban vett részt.

Az Önkényuralmi korszakban visszavonulva élt, csakis mint a bihari reform, egyházmegye segédgondnoka küzdött az ötvenes években, az egyházmegyében és a debreczeni egyházkerületi gyűléseken a protestantizmus önkormányzati jogaiért.

Az 1861 -ik évi országgyűlésen mint a biharmegyei beretyó-újfalusi választókerület országgyűlési képviselője, mint az úgynevezett határozati párt tagja, vett részt a tanácskozásokban. Ez időtől számítva a mai napig az újfalusi kerületet képviseli az országgyűlésen, még pedig nem mint a függetlenségi, hanem az úgynevezett »48-as párt« tagja.

Csanády – mint művem más helyén említettem – egyike azoknak, a kik a balpártból l e g e l ő s z ö r kiváltak volt és »szélső bal« cím alatt külön pártállást foglaltak el.

Ma is ott áll, a mely álláspontot akkor a magáévá tette.

Mint politikus következetes, szilárd; mint férfi valódi gentleman, lovas, nemes, áldozat-kész; a magánéletben gyöngéd és figyelmes.

MADARÁSZ JÓZSEF.

A sárkeresztúri kerület képviselője.

A »régi gárda« soha se gyengülő tagja; patriarchális magyar jellem, őszinte, nyílt, folyékony parlamenti szónok s azon »hetek« közül való, a kik a koronázást törvénytelennek kimondták és az Austriával való közösügyesség ellen szüntelen erélylyel harczoltak.

Madarász azon működése után, a melyet az alkotmány létrejötté utáni években a képviselőházban kifejtett, mint többen a közjogi ellenzék tagjai közül, szinte eléggé ismeretes alakja a magyar közéletnek. A legrégebb képviselők egyike ő, mindig volt kerületje s választói óhajának meg is felelt mindig; egy perczre se tántorodva el Magyarország függetlenségének követelésétől, a mely függetlenség zászlaját ő is a párt élén lobogtatja.

HELFY IGNACZ,**A sz.-Iőrczi kerület képviselője.**

Helfy Ignác Erdélyben született, hol első tanulmányait a szülei háznál magánoktatóktól nyerte; a forradalom a felsőbb tanintézetekben találta az alig 16 éves ifjút; ez mégszakítólag hatott tanulmányai folytatására, erős akarattal és lelkesedéssel sietett ő is a szabadságharc zászlaja alá s végig szenvedte a nehéz próbanapok minden küzdelmeit, míg a katasztrófa után a külföldre távozott, s miután előbb Bécsben megszerezte – tanulmányait folytatva – a dr. philosophiae diplomát pár év múlva (természetesen politikai okokból) Olaszországba tette át lakását; itt előbb mint nevelő, majd mint rendes tanár, hírlapíró és végre tekintélyes lapszerkesztő játszott előkelő szerepet, melyet e helyütt részletezni felesleges volna azért, mert az ügyis eléggé ismeretes.

Helfy az új alkotmányos aera felviradtával sem jött mindjárt haza; egyike volt az utolsóknak azon emigránsok közül, a kik egy új politikai életet remélve és átalakulást várva a közügyekben, visszatértek a hazába. Visszajövet megválasztatván képviselőnek; mint a közjogi ellenzék hive azóta következetesen szolgálta az ellenzék ügyét, s most is mint a függetlenségi párt egyik vezére működik a parlamentben, hol széles ismeretköre és nagy nyelvismerete segélyével szerzett, óriási olvasottságából eredő alapos képzettsége igen tekintélyes állást biztosít számára.

DUKA FERENCZ,

A mező kövesdi kerület képviselője.

Vannak jellemek és lelkületek, melyek mintegy az ibolya szerénységével láthatlanul, észrevétlenül, de annál hathatósabbán és üdvösebben működnek.

Ilyen jellem és lelkület Duka Ferencz.

ő pártunk valódi »vis motrix«, fáradhatatlanul és szakadatlanul, a hangya szorgalmával működik, dolgozik szüntelenül, a párt érdekének előmozdítására törekedvén, s míg nevét hango-

san alig említik, működése kell, hogy annál több sikert és üdvös eredményt arasson.

Duka Ferencz született 1833-ik év január 29-én Dukafalván Sáros megyében.

Az 1848-diki nagy események a még alig 15 éves ifjút Sáros-Patakon iskolai pályáján találták.

Gyenge kora s szüleinek aggodalmai nem voltak képesek visszatartóztatni a hazájáért forrón dobogó gyermek-ifjú keblét, hogy a megtámadott hazát fegyverrel kezében ne védelmezze.

A hazaszeretetet szülte lelkesedés a gyermekből egy pillanatban férfiút, s a csaták tüzeiben a műzsák fiából harczedzett hőst csinált.

Duka is azonnal felesküdt a honvédszászló alá, s egészen a szabadságharcz végéig hősiességgel küzdött és harczolt a hazáért, és ilykép a hadjáratban mindvégig, a 49-diki utolsó temesvári ütközetben is részt vett.

A világosi gyászos fegyverletétel után mint honvédtisztet büntetesképen egy osztrák csehezredbe sorozták, honnan kiszabadulván; miután elnyomott hazájában nyilvános pályán nem működhetett, belátva azt, hogy hazánk anyagi jólétének egyik főrugója a földművelés; Így, hogy tevékenység után sóvárgó lelkének is tápot nyújtson, a gazdálkodásnak szentelte életét.

Mígnem Borsodmegyében, hol 14 évig mint gazdatiszt lakott, az elvhü és szilárd jellemű férfiút, a hazafias érzelmeiről ismeretes mező-keresztesi kerület 1872-ben és 1875-ben képviselővé választotta.

Duka nem szónok ugyan, de mint reális, tette mindenkor kész, előzékeny és szerény ember elvtársainak nemcsak rokonszenvét, de szeretetét is kivívta, s a párt beléletében ő a valódi »vis motrix«; a ki ernyedetlen buzgalommal intézi a párt nemcsak anyagi ügyeit, de pártunk tisztán hazafias érzületre alapított elvének terjesztése, gyarapítása körül is tántoríthatlan erélylyel és szorgalommal működik, s noha mindig szerényen, de mégis mindenütt ott van és helyt áll, a hol valóban lenni kell.

E zajtalan, de annál komolyabb, sociálisabb működés köztiszttelelet és becsülést vívott ki számára, s mert tántoríthatlan jelleme megrendülni bizonyynyal soha semmi körülmények közt nem fog, neve egykor az »igaz« hazafiak babérokoszorújába lesz foglalva.

SZALAY IMRE,
A lengyeltóti kerület képviselője.

A somogyemezei függetlenségi párt megalakulása, s a balpárti elemek tömörülése, mely nemrég ment végbe, hamar terme jó gyümölcsseit. Országszerte hatott a jó példa s az annyi nyomor és keserű tapasztalás után okult választópolgárok mindenütt készen kiadni a passust a kormánypárti képviselőknél. Nem mintha épen Somogyemeze példájára szorultak volna, hanem mert

az ott megkezdett munka eszébe juttatta a népnek mindenhol, hogy itt az ideje készülődni; közeledik az összemérkőzés nagy napja. – E pártalakulás a Szalay érdeme.

Szalay 1846. február 2-án született Dégen, Veszprém megyében. Iskoláit Veszprémben, Sz.-Fehérvárt és Budapesten végezvén, a gazdasági praxisra ment Batthyány herczeg enyingi uradalmába. Később apjával együtt ősi birtokán: Lellén, Somogy megyében gazdálkodott. Jó gazda és kivált kitűnő borász hírére tett szert csakhamar, de e mellett élénken részt vevén a politikai pártmozgalmakban, már 1872-ben a biharmegyei bárándi kerület függetlenségi pártja kikiáltotta képviselőjének, hanem akkor kisebbségben maradt. 1875-ben ellenben a lengyeltóti kerületben nagy szótöbbséggel választatott meg két ellenjelölt ellenében.

Azóta folytatott működése az országgyűlésen valamint pártunk értekezletein ismeretes. A borászat terén mint szakférfiét mindenki szívesen hallgatja szavát s a borhamisítás elleni bátor föllépése, úgy e tárgyban készített törvényjavaslata az egész országban, de a külföldön is visszhangra talált.

Felesleges elősorolni érdemeit, melyeket mint hazafias és igazán szabadelvű ügy védelmezője, továbbá mint a magyar-török testvérisülés egyik legbuzgóbb előmozdítója magának szerzett, hanem legyen sok ilyen hű fia, derék polgára és lelkiismeretes törvényhozója az országnak.

SZONGOTH JAKAB

Tasnádi képviselő.

Szongoth Tasnádon 1827-ben – ottani jómódú és közbecsülésben állott szüléktől származott. – Iskoláit N.-Károlyban kezdte, N.-Váradon folytatta és a jogi tanfolyamot M.-Szigeten kitűnő sikerrel bevégezve, – egy évi joggyakornokság után 1848-ban Pesten királyi táblai jegyzővé eskettetett; ez időben az önvédelmi harcz szellemétől áthatva, Önkéntesen zászló alá sorakozott s fokozatos előléptetéssel mint főhadnagy és segédtszázados világosi fegyverletételig szolgált; innen menekült s Bihar megyében rokonainál bujdosott, míg 1850. február havában elfogatott s mint polgári fogoly Kolozsváron 4 hóig zárva tartatván, katonai vizsgálat útján elbocsátatott.

A hon felszabadítását folyton várva – bár hivatalos állással meg lett kínálva – azt el nem fogadta, hanem előbb kisebb bérléssel, majd később 13 évig kereskedéssel foglalkozott, üres idejét olvasás és tanulással töltvén; a társadalmi téren hatékonyan közreműködött a nemzeties közszellem ápolására; 1861-től fogva pedig – mint függetlenségre törekvő párttag – a követválasztásokra tekintélyes befolyást gyakorolt.

1867-ben polgártársai ellenállhatlan unszolására városi kapitány lett, azon világos kikötéssel, hogy ha – a mint ő meg volt győződve – az alkotmány 1868-ra teljes épségében visszaállítva nem lesz, hivatalát leteszi; ez így is történt: mert 1868. január elején polgártársai sajnálkozására, említtett okból lemondott.

Polgártársai javát előmozdítani minden időben törekvése volt s ezt mindenkor egész hévvel teljesítette; ezen sajtóságánál fogva tervezte, s megnyervén reá többek hatásos közreműködését, létesítette a ma már virágzó tasnádi takarékpénztárt, s tervezte, s többek pártfogását megnyerte egy létesítendő »első-érmelléki borászati társulatra.«

1875-ben nagy lelkesedéssel országos képviselővé választott, s e minőségben adott programját betű szerint híven megtartván, a közelismerést kiérdemlette.

(Zárszó.)

Az ezen röpirat megjelenésére vonatkozó jelentés szerint a „Szózat” a választások alkalmára volt és van szánva.

A tavasszal általános volt a meggyőződés, hogy a bécsi diplomácia már akkor okkupálni fogja Boszniát, ezt megelőzőleg azonban a képviselőházat felosztatják, minek folytán az új választásoknak a mostaniaknál aránytalanul hamarább kellett volna történniök.

Ez a magyarázata annak, hogy a röpirat nem a jelzett időre, hanem most kerül a nyilvánosság elé, a mikor a választások küszöbére, a mely alkalomra írva van, csakugyan eljutottunk.